

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Socialinio darbo katedra

Inesa Žukovskaja

Socialinio darbo studijų programa

Magistro darbas

Skyrybos kaip socialinis reiškiny: visuomenės nuostatų tyrimas

Darbo vadovas: V. Lepeškienė

Vilnius 2008

Skyrybos kaip socialinis reiškinys: visuomenės nuostatų tyrimas

Santrauka

Skyrybos – tai viena iš netekties formų. Išgyvenant jas patiriama baimė, vienišumo ir kaltės jausmai, kurie būdingi žmogaus gyvenimo patirčiai, ir būtent tie išgyvenimai slepiasi už įvairių socialinių problemų. Skyrybos yra tokia netektis, kuri dar vadinama „mažąja mirtimi“. Daugumoje publikacijų skyrybų reiškinys vaizduojamas ypač negatyviai. Tačiau, daugėja nuomonių, kad skyrybos ne vien tik blogis ir jas galima vertinti įvairiapusėškai.

Pastaruosiu metu Lietuvoje vyksta šeimos transformacija. Ją veikia kintantys socialiniai, ekonominiai, kultūriniai veiksniai. Visa tai lemia skyrybų suvokimo kitimą.

Šiame darbe aptariama skyrybų statistikos analizė, skyrybų suvokimo kitimas, šeimos transformacijos įtaka skyrybų priėmimui, šeimos transformacijos veiksniai (visuomeniniai ir individualūs). Taip pat nagrinėjami skyrybų reiškinio vertinimai, pateikiami skirtingi požiūriai (t.y. skyrybos kaip blogis ir kaip gerovė), analizuojama vyrų ir moterų padėtis po skyrybų.

Buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – ištirti visuomenės nuostatą skyrybų klausimu. Tyrimo uždaviniai: išsiaiškinti kaip skyrybas vertina jas išgyvenę asmenys; išsiaiškinti kaip skyrybas vertina su jomis tiesiogiai nesusidūrę asmenys; ištirti kaip skyrybas vertina skirtingo amžiaus respondentai; ištirti kaip skyrybas vertina skirtingų lyčių atstovai; ištirti kaip skirtingai priimami išsiskyrę vyrai ir moterys.

Buvo iškeltos hipotezės tokios kaip, kad žmonės susidūrę su skyrybomis vertina jas palankiau; vyresnio amžiaus asmenys vertina skyrybas neigiamai; išsiskyrusios moterys visuomenėje priimamos sunkiau; vyrai palankiau priima skyrybas išgyvenusius asmenis; miesto gyventojams labiau priimtinos skyrybos kaip išeitis.

Iškeltoms hipotezėms patvirtinti buvo pasirinktas anketinės apklausos metodas. Tyrime dalyvavo 100 respondentų. Atliktas tyrimas daugiausiai paneigė iškeltas hipotezes. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad nėra reikšmingų skirtumų tarp patyrusių ir nepatyrusių skyrybas asmenų vertinimų; išsiskyrusios moterys gana palankiai priimamos visuomenės; nebuvo aptikta statistiškai reikšmingų skirtumų tarp skirtingo amžiaus ir lyties atstovų. Vienintelė hipotezė, kuri pasitvirtino buvo ta, kad miesto gyventojai palankiau priima skyrybas negu kaimo gyventojai.

Divorce as social occurrence: research of society standpoint

Summary

Divorce is one of the losses form. People who are divorcing feel pain of parting with close person, loneliness and fault. These experience hidden over different social problems. Divorce as little death. In different publications divorce image very negative. But, there are a lot of point of view when divorce represent not as harm.

Latterly in Lithuania process family transformation. Determinant of this are: social, economic and cultural factors.

In this work analyses divorce statistics, stand of point transformation, family's transformation influence, family's transformation factors. Also study such theme as divorce phenomenon assessment, present different points, analyses position of men and women after divorce.

A research which purpose was to explore divorce as social occurrence was done. Research tasks were to clear evaluation of divorce from people who was divorced and wasn't; to clear evaluation of divorce from different ages, sex, city and countryside population.

There were hypothesized that the divorced people value divorce more positive. Also that older people valued divorce more negative; divorced women heavily accept by society; men more positive valued divorce; city people more positive valued divorce than countryside people.

To prove these hypotheses the method of interview has been chose. 100 respondents took part in this survey. The mooted hypotheses of research has been proved by summarizes result of the questionnaire. It was fined that all respondents valued divorce similarly; divorced women kindly accept by society; there are no differences in evaluation of men and women, and different age respondents. But city and countryside people value divorce differently.

Turinys

Pratarmė	5
1. Įvadas	6
Skyrybų statistikos analizė.....	7
Skyrybų suvokimo kitimas.....	8
Šeimos transformacijos įtaka	9
Šeimos transformacijos veiksniai.....	11
Skyrybų vertinimas.....	15
1.5.1 Skyrybos - tai blogis	16
1.5.2 Skyrybos - tai gerovė	20
1.6 Vyrai ir moterys po skyrybų	27
1.7 Tyrimo tikslas, uždaviniai, hipotezės	32
2. Tyrimo metodika	33
3. Tyrimo rezultatai ir jų analizė	35
4. Rezultatų apibendrinimas	49
5. Išvados	51
6. Literatūra	52
7. Priedai	53

1. Įvadas

Didelis skyrybų skaičius tampa įprastu gyvenimo reiškiniu. Plintant skyryboms, kaip socialinei problemai, ši tema buvo ir lieka labai aktuali. Dauguma mokslininkų, nagrinėja skyrybų problemą, duomisi skyrybų reiškiniu, tiria skirtingas visuomenės nuomones ir jų kitimą laike.

Šeimos klausimai visada rūpėjo žmonijai. Lyginant su globalinėmis problemomis šeimyninis skandalas ar vienos šeimos skyrybos gali pasirodyti mažai reikšmingais įvykiais. Bet nuo šitų „nereikšmingų“ įvykių priklauso žmonių likimai. Jau 90-ųjų metų pradžioje JTO ekspertai suteikė šeimos problemoms antrą vietą tarp pasaulio problemų.

Visuomenės socialinės, ekonominės ir kultūrinės evoliucijos eigoje šeima patiria nuolatinę kaitą. Jos pasikeitimas – progresyvus procesas. Šiuo metu atliekant įvairius tyrimus kalbama apie modernų ar net postmodernų šeimos modelį. Taip bandoma apibūdinti didelius šeimos instituto ir gyventojų demografinės elgsenos pokyčius, taip pat augančią šeimos formų ir sudėties įvairovę šiuolaikinėje visuomenėje. Keičiasi gyventojų vertybinės orientacijos, gyvenimo sąlygos, veiklos galimybės ir prioritetai, pagaliau kinta šeimos vaidmuo individo gyvenime ir santykiai tarp šeimos narių. Įsigali naujos nuostatos bei elgsena.

Netvirti santuokiniai ryšiai tapo būdingu šiuolaikinio pasaulio bruožu. Jie neaplenkia nė vieno žemyno ir apima visus visuomenės sluoksnius. Tai silpnina visuomenę ir net kelia grėsmę ugdymui. Dažnai santuokinių ryšių netvirtumas tampa gyvenimo skyrium (separacijos) ar net skyrybų priežastimi.

Skyrybos – yra viena iš šeimos irimo formų. Vis augantis skyrybų skaičius gali sukurti iliuziją, kad tai yra visiškai neskausmingas, nieko negriaunantis dalykas. Iš tikrųjų taip nėra. Skyrybos – sukrečia daugybės žmonių gyvenimus – sutuoktinių, vaikų, senelių, draugų. Ir visi jie gali turėti skirtingas nuostatas skyrybų atžvilgiu.

Skyrybos – tai reiškinys, kurį galima įvairiapusiai vertinti. Bet jos skiriasi nuo kitų išsiskyrimų tuo, kad yra baigtinės, neatšaukiamos, nepakeičiamos, susijusios su esminiu žmogaus gyvenimo pasikeitimu (Bieliauskaitė. R., 2004).

Skyrybos, taip pat, kaip ir vieno iš sutuoktinių mirtis, reiškia natūralią santuokos baigtį. Skyrybas, kaip santuokos baigtį, visuomet lydi daugybė emocijų: neįgyvendintų vilčių, nusivylimo, širdgėlos,

paguodos ir , be abejo, vilties. Santuoka, prasidėjusi iškilminga ceremonija, dažnai palydėta daugybės svečių ir giminių, skyrybų atveju baigiasi teisme.

Požiūris į skyrybas keitėsi ir keičiasi priklausomai nuo vyraujančių kultūrinių, socialinių ir religinių nuostatų. Skyrybų esmės supratimą lemia du priešingi požiūriai: vieni tvirtina, kad skyrybos yra amoralus reiškinys, didžiausia žmonių nelaimė. Kiti - pripažįsta skyrybų laisvę.

Bet visi autoriai sutaria, kad kaip bebūtų, santuokos nutraukimas yra stresogeninis įvykis. Artimų santykių netektis iššaukia sielvartą. Įvyksta kasdienės gyvenimo eigos ir įprastos tvarkos sutrikimas. Atsiranda – trokštamas ar netrokštamas – nepriklausomybės ar autonomijos jausmas, o kartais ir visiška vienatvė.

Sutuoktinių santykių pablogėjimas neįvyksta staiga. Dažnai tai tampa dvasinio nutolimo arba jų nepasitenkinimo ilgo proceso kulminacija. Kol meilė, pasibaigusi išsiskyrimu, tampa akivaizdi kitiems, ji jau seniai būna sudužusi dviejų asmenų santykių mikrokosme. Išsiskyrimas – pabaiga, bet ne dviejų žmonių, nesugebančių suprasti vienas kito, sugadintų santykių pradžia (Kraig G., 2000). Vis daugiau autorių ir tyrinėtojų pradeda apie tai kalbėti, tvirtinti, kad skyrybos tai nežlugimas ir tuo labiau ne gyvenimo pabaiga, o galbūt naujo laimesnio gyvenimo pradžia. Kad skyrybos ne blogis, o išsivadavimas nuo jo.

Kaip jau buvo paminėta, vykstant esminei pastarųjų metų Lietuvos visuomenės transformacijai, šeima patiria ryškių pokyčių. Jie akivaizdūs visose šeimos gyvenimo srityse. Keičiasi šeimos ekonominio funkcionavimo pagrindai, veiklos ir saviraiškos galimybės, vidiniai saitai tarp šeimos narių, vertybinės orientacijos ir gyvenimo prioritetai.

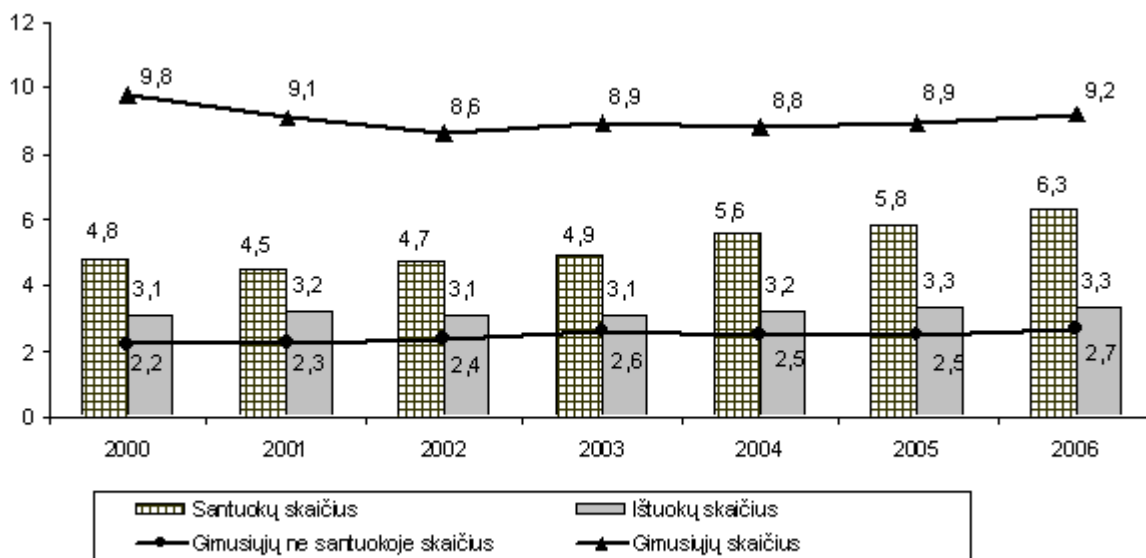
Šiame tyrime dėmesys bus skiriamas skyryboms ir tam, kaip skyrybų reiškinio pokyčius vertina visuomenė ir įvairios jos grupės. Ar vykstantys pokyčiai yra toleruojami? Turi ar ne Lietuvos visuomenės pritarimą? Kaip teigia V. Stankūnienė, tai išsiaiškinti yra vienas iš būdų suvokti, kiek toli yra pažengę šeimos transformacijos reiškiniai bei prognozuoti tolesnius šeimos instituto pokyčius (Stankūnienė V., 2003).

Šis darbas susideda iš tam tikrų dalių. Visų pirma, analizuojama skyrybų statistika, vėliau nagrinėjamos tokios temos kaip: skyrybų suvokimo kitimas, šeimos transformacija ir ją lemiantys veiksniai, skyrybų vertinimas, analizuojama vyrų ir moterų padėtis išgyvenus skyrybas. Šio darbo tikslas - ištirti visuomenės nuostatą skyrybų klausimu.

1.1 Skyrybų statistikos analizė

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, skyrybų skaičius Lietuvoje didelis. Beveik kas antra santuoka baigiasi skyrybomis. Per pastaruosius penkerius metus, po dešimtmetį (1991–2001 m.) trukusio mažėjimo, santuokų skaičius ėmė didėti: 2006 m. susituokė 21,2 tūkst. porų, tai 1308 poromis daugiau nei 2005 m. O 2007 m. susituokė 23 605 žmonės, kas yra 2359 asmenimis daugiau. Rodiklis tūkstančiui gyventojų išaugo nuo 6,3 iki 7. Lietuva – viena iš ES valstybių narių, kur 2007 m. 1000 gyventojų teko daugiausia (7,0) santuokų.

Gana dažnos yra ištuokos. 2006 m. buvo įregistruota apie 11,2 tūkst. ištuokų. 2007 m. oficialiai išsiskyrė 11 336 poros. Daugiau nei dešimtmetį ištuokų rodiklis yra stabilus, vidutiniškai 1000 gyventojų tenka apie 3 ištuokas. Tikėtina, jei išliks pastarųjų metų lygis, iš 100 susituokusių porų beveik pusė išsituoks. Du trečdaliai išsituokusių asmenų turi nepilnamečių (0–17 metų amžiaus) vaikų. Vidutiniškai per metus po ištuokos be vieno iš tėvų (dažniausiai be tėvo) lieka apie 10 tūkst. vaikų. Pagal ištuokų skaičių 1000 gyventojų (3,4) Lietuva – pirmoji iš ES valstybių narių.

1 pav. Santuokos, ištuokos ir gimę vaikai

Iš diagramoje pateiktų duomenų galima matyti, kad skyrybų skaičius auga, o praeitais metais ištuokų skaičius vėl buvo didesnis nei užpraeitais, jis sudarė jau nebe 3,3, o 3,4 skyrybų 1000 gyventojų. Dar daugiau, įdomioji statistika pateikė duomenis, kad vidutiniškai per parą Lietuvoje įvyksta 31 ištuoka.

Maždaug penktadalis porų išsituokia neišgyvenę santuokoje 10 metų, 13 procentų – antrąjį vedybinio gyvenimo dešimtmetį, 3 procentai – išgyvenę santuokoje daugiau nei 25 metus.

1.2 Skyrybų suvokimo kitimas

Anot, I. Leliūgienės, požiūris į skyrybas keičiasi priklausomai nuo vyraujančių kultūrinių, socialinių ir religinių nuostatų. Krikščioniškų kultūrų šalyse, šeimos buvo kuriamos vadovaujantis Šventuoju Raštu, teigiančiu, kad skyrybos labai reta ir be galo sudėtinga procedūra, reikalaujanti bažnyčios hierarchų sutikimo. Skyrybų priežastis galėjo būti vieno iš sutuoktinių nevaisingumas. Visuomenė santuoką laikė neardoma, nors aukštesniuose jos sluoksniuose buvo įmanomas faktiškas šeimos iširimasis, t.y. gyvenimas atskirai: vyras galėjo atstumti neištikimą žmoną, uždaryti ją vienuolyne. Moters laisvės buvo labai suvaržytos (Leliūgienė I., 1997).

Skyrybos, kaip visuotinai priimtina sutuoktinių juridinio kontrakto nutraukimo forma, paplito ir aktualizavosi, prasidėjus moterų judėjimams Amerikoje bei Europoje. Buvo iškeltos idėjos dėl dvigubų moralinių ir juridinių standartų vyrams ir moterims panaikinimo, įtvirtintos skyrybos reikalaujant bent vienam iš sutuoktinių. Feministinio judėjimo pasiekimai vertė daugelį šalių įstatymus įteisinti skyrybų teisę, sudarančią galimybę išskirti šeimą, įrodžius vieno iš sutuoktinių neištikimybę.

Tarpukario Lietuvoje (išskyrus Klaipėdos kraštą) civilinės metrikacijos nebuvo, skyrybas, kitus santuokos ir šeimos santykius reguliavo civiliniai įstatymai ir bažnytinės teisės normos. Skyrybų klausimus nagrinėjo bažnyčia, o su jomis susijusius turtinius reikalus – valstybiniai teismai.

Nuo 1990 m. šeimos santykius ir skyrybas reguliuoja Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodeksas. Santuoką nutraukia teismas arba civilinės metrikacijos skyrius vieno arba abiejų sutuoktinių prašymu. Kai sutuoktiniai turi nepilnamečių vaikų, nesutaria dėl turto pasidalijimo ar kitais klausimais, skyrybas nagrinėja teismas. Vyras neturi teisės kelti skyrybų bylos be žmonos sutikimo, jei žmona nėščia ar vieneri metai po vaiko gimimo. Priimdamas sprendimą išskirti, teismas nustato, su kuriuo iš sutuoktinių ir kurie vaikai lieka, kuris sutuoktinis ir kokio dydžio privalo mokėti alimentus vaikams išlaikyti, kokia tvarka padalijamas turtas, kokią sumą už skyrybų registravimą turi sumokėti vienas ar abu sutuoktiniai (Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso Komentaras, 2002).

1.3 Šeimos transformacijos įtaka

Lietuvoje vis labiau besireiškia šeimos transformacija. Kuo jaunesnė karta, tuo vis labiau pritaria naujiems šeimos bruožams, vis dažniau pasisakoma, kad šeima yra pasenęs socialinis institutas. Susidaro įspūdis, kad ne tik greitai modernėja šeima, bet ir visuomenė vis labiau ją toleruoja bei pritaria jai. Vis dėlto, nepaisant sparčiai didėjančios tolerancijos naujiems šeimos bruožams, visuomenė gana jautriai reaguoja į kai kuriuos iš jų. Akivaizdžiai dauguma visuomenės nepitaria tokiems reiškiniams kaip santuokos nestabilumas ir skyrybų skaičiaus augimas. Analizuojant nuomones galima pamatyti, kad požiūriui į modernėjantį šeimos institutą tebėra būdingi nemaži prieštaravimai: dar tebėra gajos nuostatos dėl tradicinės šeimos išsaugojimo, tačiau kelių sau sparčiai skina moderni šeima (Stankūnienė V., 2003).

Tyrimas „Gyventojų politikos vertinimas“ parodė, kad reikšmingai kinta gyventojų nuostatos ir elgsena tam tikrais klausimais. Buvo aptikta, kad labai sumažėjo santuokų, tuokiamasi vyresnio amžiaus, dažnėja skyrybų, daugėja viengungių. 1986 m. R. Lesthaeghe ir D. J. Van de Kaa naująsias demografines tendencijas apibendrino antrojo demografinio perėjimo teorija (van de Kaa cit. pg. Stankūnienė V., 2005). Teorijos autoriai teigia, kad nuo septintojo dešimtmečio prasideda naujas Europos demografinės istorijos etapas. Žymūs šeimos pokyčiai pirmiausiai ėmė reikštis Šiaurės ir Vakarų Europos šalyse, o vėliaus įsivyravo ir kituose Europos regionuose.

Lietuvoje nuo XX a. paskutinio dešimtmečio įsigalint rinkos santykiams, gilėja ir individualizacija. Demokratėjant ir liberalėjant visuomenei vyksta ryškūs gyvenimo būdo pokyčiai, įsigali individo pasirinkimo laisvė visose gyvenimo srityse. Tai lemia šeimos instituto transformaciją ir pokyčius. Didžiulis teritorinis mobilumas, situacija, kai didelė dalis jaunimo išvykusi, destabilizuoja šeimą (Stankūnienė V., 2003).

Mūsų šalyje dar iki XX a. paskutinio dešimtmečio tam tikri poelgiai buvę devintiniai, tampa vis labiau įprastu socialiniu reiškiniu ir į juos žiūrima vis nuolaidžiau. Galima teigti, kad konservatyvios pažiūros į skyrybų reiškinį, kaip labai prieštaraujantį visuomenės gyvenimo normoms, yra nusilpusios, o ryškios modernistinės ar net avangardinės pažiūros dar nėra gajos. Labiausiai ryškus šio naujo šeimos bruožo vertinimo požymis yra tolerancija (Stankūnienė V., 2005).

Nagrinėjant tyrimą „Gyventojų politikos vertinimas“ galima daryti išvadą, kad dauguma respondentų skyrybų reiškinį vertina neigiamai t.y. „blogai“ arba „labai blogai“. Atrodytų, kad visuomenė ne tik labai jautriai priima tradicinei šeimai būdingų bruožų nykimą, naujų atsiradimą ir plitimą, bet juos ir atmeta. Tačiau, šeimos pokyčių vertinimams būdingas selektyvumas. Atsakymai ženkliai varijuoja priklausomai nuo tam tikrų grupių.

Taigi, skyrybų klausimu akivaizdi nuomonių diferenciacija pagal amžių. Liberaliausi yra jauniausių amžiaus grupių ir, žinoma, konservatyviausi – pagyvenę asmenys. Nežiūrint gan konservatyvaus požiūrio į šių reiškinį plitimą, mūsų visuomenė pasižymi didele tolerancija. Atsakymuose vyrauja gaida: tai jų apsisprendimo laisvė.

Galima būtų paminėti nemaža nepritario šiam reiškiniui priežasčių. Kaip parodė tyrimo rezultatai, vienas iš jų yra tai, kad nepilnos šeimos tarp kitų išsiskiria gerokai žemesniu pragyvenimo lygiu. Šeimos gyvenimo lygį vertinant pagal penkių balų skalę, dauguma šių šeimų save priskiria prie blogai ar labai blogai besiverčiančių.

Galima teigti, kad šio reiškinio pripažinimo istorija yra dar labai trumpa, nes vyresnių kartų atstovų atsakymuose dominuoja šio reiškinio atmetimo nuostatos. Akivaizdu, kad mūsų visuomenė į tai tebežiūri gana skausmingai, ir dauguma dar išlaikę nuostatas, kad šeima neturi skirtis (Stankūnienė V., 2003).

Taigi, „Gyventojų politikos tyrimas“ parodė, kad nepilnų šeimų gausėjimą mūsų visuomenė priima labai skausmingai ir dėl to yra susirūpinusi. Akivaizdu, kad tai - viena opiausių problemų. Be to, atsižvelgiant į tai, kad gausėjant šių šeimų gausėja ir vaikų, kurie patiria skurdą, šios problemos spendimas turi būti prioritetas. Socialinė politika turi į tai atsižvelgti.

Aptarus vieną iš pagrindinių šeimos transformacijos požymių vertinimų skirtumus pagal įvairias sociodemografines grupes aiškėja, kad svarbiausias požiūrį į juos diferencijuojantis veiksnys yra amžius. Kuo jaunesnė karta, tuo vis tolerantiškiau ar net palankiau vertina modernėjančios šeimos požymius. Galima manyti, kad visuomenė tiesiog įstumta į naujas sąlygas, o vertybinė - kultūrinė aplinka tokiai elgsenai dar nėra pribrendusi.

Poslinkis tolerancijos link tarp jauniausios kartos atstovų ypač ryškus. Visų šeimos pokyčių atžvilgiu ryškus tolerancijos didėjimas tarp jauniausių kartų atstovų yra svarbus naujos šeimos modelio įsigalėjimo patvirtinimas (Stankūnienė V., 2005).

1.4 Šeimos transformacijos veiksniai

Nuo XX amžiaus septintojo dešimtmečio vidurio Europos šalyse vyksta dideli ir spartūs šeimos pokyčiai. Veiksnius, lemiančius demografines transformacijas, tarp kurių mus labiausiai domina skyrybų reiškinys, galima suskirstyti į tris grupes:

- struktūrinius pokyčius (socioekonominius, politinius);
- technologinius pokyčius (technikos ir mokslo pažanga, tarp jų modernios kontracepcijos atsiradimas);
- kultūrinius pokyčius (visuomenės normų ir vertybių virsmas) (van de Kaa, cit. pg. Stankūnienė V., 2003).

Pagrindiniai veiksniai, lėmę antrąją demografinę perėjimą, yra susiję su esminiais poindustrinės visuomenės vertybių, normų ir gyvenimo būdo pokyčiais. Taigi, V. Stankūnienė daro prielaidas, kad šeimai daugiausiai įtakos turėjo poindustrinės visuomenės vertybių sistemos permainos. Anot autorės, svarbiausi šiuos pokyčius žymintys požymiai yra individo autonomijos etinėje, dorovinėje ir politinėje sferose pabrėžtinumas, visų institucinės kontrolės ir bet kokių įtakos formų atmetimas bei vertybių, susijusių su vadinamaisiais „aukštesnio lygmens“ (Maslow, cit. pg. Stankūnienė, 2005), saviįprasminimo ir pripažinimo poreikiais, svarbos didėjimas (Lesthaeghe, Surkyn, cit. pg. Stankūnienė, 2005). Ypač tai pasakytina apie moters sąmoningumo ir savarankiškumo augimą.

Remiantis šiuo požiūriu, galima teigti, kad esminiai pokyčiai įvyko žmonių sąmonėje, kito jų mąstymas. Didėjanti individualizacija, individo laisvių, teisių ir aspiracijų augimas keičia požiūrį į šeimą, bei su ja susijusią elgseną. Svarbiausia tampa asmeninė laisvė, saviraiška. Visuomenėje vyksta poslinkis nuo materialistinių vertybių (kurios akcentuoja ekonominę ir fizinę saugumą) prie postmaterialistinių vertybių (kurios pabrėžia saviraišką ir gyvenimo kokybę) (Inglehart, cit. pg. Stankūnienė, 2003).

G. Matulienė nuodugniau tyrinėja kokios visuomenės nuostatos lemia požiūrį į skyrybų klausimą. Ji teigia, kad ne visada lengva išsiaiškinti tikrąsias skyrybų priežastis. Dažniausiai jos glūdi giluminiuose asmenybės kloduose, sutuoktinių tarpusavio ryšiuose, taip pat ir visuomeninėje aplinkoje, kurioje jie gyvena. Retai taip atsitinka, kad skyrybas lemia koks nors vienas veiksnys. Santuokų žlugimo priežastis tyrinėjantys mokslininkai linkę išskirti *dvi priežasčių grupes*: visuomenines ir individualias.

1.4.1 Visuomeniniai veiksniai

Visuomenės požiūris į santuoką ir jos stabilumą yra vienas iš reikšmingų veiksnių. Tačiau visuomenės požiūriui susiformuoti taip pat reikalingos tam tikros prielaidos.

Iš jų paminėtinos:

➤ Ekonominės prielaidos

Vis dažniau užsimenama apie moterų ekonominę nepriklausomybę nuo vyrų, sąmoningumo augimą. Šiuo metu apie 70 proc. santuokoje gyvenančių moterų dirba. Taigi, yra tokia reali galimybė išsiskirti ir sugebėti išlaikyti save, jeigu moteris to siekia. Tačiau ekonominės priežastys nebūtinai turi būti siejamos tik su moterų pretenzijomis į nepriklausomybę. Nė kiek ne mažiau porų išsiskiria dėl to, kad vyrai, būdami itin užimti darbe, nepadedą moteriai tvarkyti namų ūkio, nesirūpina vaikais, manydami, jog uždirbti pinigai kompensuoja nedalyvavimą šeimos gyvenime.

➤ Šeimos funkcijų pasikeitimas

Išsivysčiusi industrinei visuomenei, daugelį šeimos funkcijų, tokių kaip išsilavinimas, paslaugos, vaikų auklėjimas, rekreacija, sauga ir kitas, perėmė valstybė. Vyksta institalizacija. Šeimai liko labai reikšminga funkcija – emocinių ryšių tenkinimas. Ir ji turi deramai tuo pasirūpinti.

➤ Susilpnėjusi moralė

Stiprios moralės formavime ir saugojime didelis vaidmuo priklauso bažnyčiai, tačiau net ir katalikų bažnyčia atlaidžiau žiūri į kaltes tų, kuriems nepasisekė santuokoje. Kalčių atleidimo funkciją bažnyčia prisiima sau, tačiau visuomenės nariai transformuoja šią funkciją į visuomeninę. O tai įtakoja moralės suvokimą. Miškinis K. dar pabrėžia, kad moralei susilpnėti padeda kontrolės stoka dėl vis didėjančių migracijos ir anonimiškumo (Miškinis K., 2006).

➤ Susilpnėjusi tėvų įtaka pasirenkant partnerį

Partnerio pasirinkimo kriterijai anksčiau buvo gana griežti. Šeimos ekonominis pagrindas, socialinė kilmė, priklausomybė tam tikrai socialinei grupei ar klasei, tėvų pritarimas, buvo privalomi kriterijai, į kuriuos buvo būtina atsižvelgti, kuriant šeimą. Šiandien dažniausiai vadovaujamosi vieninteliu kriterijumi – meile. Būdamas net ir labai reikšmingas minėtasis kriterijus pakankamai dažnai neišlaiko santuokos išbandymų.

➤ **Skyrybų priėmimas**

Kadangi išsiskyrusių šeimų didėja, didėja ir tikimybė, kad vieno iš sutuoktinių tėvai ar draugai, broliai ar seserys bus išsiskyrę. Kuo daugiau tokių išsiskyrusių porų pažįsta sutuoktiniai, tuo normaliesniu reiškiniu laiko skyrybas.

➤ **Istatymų liberalumas skyrybų požiūriu**

Sutuoktiniai, neturintys vaikų arba turintys ydingų įpročių – alkoholikai, narkomanai, psichiniai ligoniniai – lengvai išskiriami. Vadinasi, šeimos pareigos lengvai perduodamos kažkam, dažnai niekam, nes visuomenė jais nesirūpina. Dabar civilinė teisė leidžia nebesirūpinti savo sutuoktiniu iki mirties.

1.4.2 Individualūs veiksniai

Tai, kas individualu, iš tikrųjų nėra nepakartojama. Individualiame elgesyje visada yra ir tam tikrų bendrumo elementų. Kalbama apie žmones, ištikčius panašios nelaimės, kuriems nepasisekė santuokinis gyvenimas. Tarp dažniausiai pasitaikančių priežasčių, galima paminėti tokias:

➤ **Neigiamas elgesys.**

Žmonės tuokiasi, tikėdamiesi didesnio atpildo santuokoje negu likę vieniši. Asistavimo laikotarpiu partneriai naudoja išskirtinai teigiamo verbalinio ir neverbalinio elgesio pavyzdžius – sako komplimentus, žvelgia mylinčiomis akimis ir pan. Šie gražūs veiksmai, kuriais vienas partneris apdovanoja kitą, pasiekia savo rezultatą. Jie padrašina tuoktis, viliantis pasidalijimo tokia pat patirtimi ir ateityje. Bet pasitaiko, kad tarp sutuoktinių padažnėja neigiamo, atstumiančio elgesio ir dėmesio stoka. Labai dažnai dėmesio stoką abu sutuoktiniai traktuoja neigiamai. Jeigu sutuoktinių neigiamas elgesys nekoreguojamas ir toliau tęsiasi, jis laikomas per mažu tarpasmeniniu atpildu už įdėtas pastangas. Tuomet porai atrodo, jog priimtinesnės yra kitokios alternatyvos – skyrybos arba kita santuoka.

➤ **Igūdžių įveikti konfliktus stoka**

Krizės įmanoma įveikti, bet neigiamą elgesį reikia koreguoti, tai yra, jį paversti teigiamu. Esminė prielaida – reikia norėti tai padaryti ir nuoširdžiai to siekti. O kaip teigia G. Navaitis, aptarinėjant besiskiriančių ir jau išsiskyrusių sutuoktinių santykius, lengva pastebėti tam tikrus ypatumus: pastangos patikti mylimam žmogui baigiasi kartu su vestuvėmis, manoma, kad antspaudas pase garantuoja meilę. Taip pat, jei atsiranda sunkumų, jei mylimas žmogus turi trūkumų, jei šeima

nesuteikia viso to, ko iš jos buvo tikėtasi, tai džiaugsmo ir ramybės pradedama ieškoti už šeimos ribų (Navaitis G., 1995).

➤ **Radikalūs pokyčiai**

Pats radikaliausias iš jų – pokytis psichikoje. Kaip jau buvo paminėta V. Stankūnienės, tie pokyčiai susiję su esminiais visuomenės vertybių, normų ir gyvenimo būdo pokyčiais (individo autonomijos etinėje, dorovinėje sferose pabrėžtinumas, saviįprasminimo ir pripažinimo poreikių svarbos didėjimas) (Stankūnienė V., 2005).

➤ **Nuobodulys**

Jeigu sutuoktiniai gyvena uždara gyvenimą, niekur nesilanko, nieko nekviečia į svečius, „verda savo sultyse“, jie praranda žavesį vienas kitu. Gal būt, jie pamiršta, kad žavesiui palaikyti yra būtini nauji išpūdžiai. Naminės laisvalaikio praleidimo formos galėtų būti pataupytos tam laikotarpiui, kai teks auginti vaikus. Daugelio šeimų nesutarimų šaltinis yra pilkas, neįdomus laisvalaikis.

➤ **Nesantuokiniai ryšiai**

Kai pora praranda tarpusavio pasitikėjimą arba vienas kitam nusibosta, jie ima ieškoti alternatyvių ryšių su kažkuo kitu, kas jiems atrodo geras, žavus, naujas. Be abejo, tokiu metu savo neigiamo elgesio niekas nedemonstruoja. Taigi, tokie papildomi ryšiai paskatina skyrybas, nes partneriai lygina du nepalyginamus dalykus – senąjį ir naująjį partnerį. Naujasis partneris asocijuojamas su labai teigiama asmenybe, todėl jam ir skiriama tiek daug dėmesio. Buvęs sutuoktinis prisimenamas su visomis neigiamomis savybėmis ir ydomis, nors tarp neigiamų bruožų galėjo būti bendrų ir abiems sutuoktiniams. Tokiu kritiniu periodu, nors skyrybos dar neįvyko, pirmenybė teikiama naujam partneriui. Tai silpnina emocinius ryšius ir didina skyrybų tikimybę.

➤ **Ydos**

Skyrybas skatina per didelis išgėrinėjimas, besaikis rūkymas, šiurkštumas, žiaurumas (Miškinis K., 2006).

➤ **Savininkiški motyvai**

Šeimoje egzistuoja tam tikri saitai, bet sutuoktiniai pradeda rūpintis tik savimi, savarankiškai tvarkyti finansinius ir materialinius reikalus. Gyvenama kartu tik dėl to, kad dar maži vaikai ar nėra kur išeiti (Bajoriūnas Z., 1997).

Be visų išvardytų veiksnių atrandami dar keli skyrybų suvokimo kitimą lemiantys veiksniai, kurie tampa ypač aktualūs mūsų modernėjančioje visuomenėje. Tai **migracija, urbanizacija, mokslo ir technikos revoliucija**. Kaip teigia K. Miškinis, dabar šeimos gyvenimas darosi anonimiškas, išslysta iš socialinės kontrolės: aplinkinių, giminių, artimųjų. Šeima tarsi dingsta tarp daugybės kitų tokių pat anonimiškų, mažai vienas kitą pažįstančių žmonių. O tai leidžia nesilaikyti moralės normų. Jeigu jos nebuvo tvirtai įskiepytos, virtusios gyvenimiškais nuostatomis bei vertybėmis, tai individas elgsis primityviai, neetiškai ar net asocialiai. Tokie žmonės nesirūpina išsaugoti šeimą, bet renkasi lengviausią būdą – skyrybas. Veikia ir gyvenimo tempas, automatizacija, triukšmas, ryšių gausa ir daugelis kitų dalykų, didinančių psichinę įtampą, dėl to žmogus darosi dirglus ir nepakantus vyrui arba žmonai (Miškinis K., 2006).

1.5 Skyrybų vertinimas

Formaliai šeima egzistuoja nuo jos registracijos iki santuokos nutraukimo ar pasibaigimo. Psichologinis santuokos ryšys sukuriama poros santykiams pradėjus veikti partnerio jausmus, galvoseną bei elgesį ir išlieka tol, kol šie ryšiai ar požiūris į juos subjektyviai yra reikšmingi. Kadangi skyrybos beveik neišvengiamai paveikia šeimos gyvenimo lygį, kasdieninės buities tvarkymą, laisvalaikio praleidimą, su jomis susiję ir daugelis šeimos būdo pertvarkymo uždavinių (Navaitis G., 2002).

Skyrybos - tai ilgesnis ar trumpesnis procesas, daugelio veiksnių sąlygotas reiškinys. Skyrybų išgyvenimas priklauso nuo sutuoktinių gyvenimo sąlygų komplekso, buities kitimo, jų pačių kaip asmenybių vystimosi, kartu išgyvento laiko, nuo jų požiūrio į tai, kas dedasi šeimoje, o taip pat nuo įvairių atsitiktinumų (pvz., netikėtų pažiūrų ir kt.). Skyrybos – tai ilgas procesas. Ir po juridinio skyrybų akto įteisinimo tas procesas dar tęsiasi – įvyksta greitesnis ar ilgesnis psichologinis sutuoktinių vienas nuo kito atsipalaidavimas arba patiriamos dar didesnės kančios, abejonės, ramybės neturėjimas ir kt. (Bajoriūnas Z., 1989).

Skyrybos - tai daugialypis įvykis. Kaip vienas žmogus suvokia skyrybas, ir kaip jos paveiks jį, gali priklausyti nuo daugelio veiksnių: kas iniciatorius, vyras ar moteris, turi vaikų ar ne, kas buvo prieš skyrybas ir kas numatoma ateityje (Gahler M., 1998).

Anot Z. Bajoriūno, mokslininko, moksliškam skyrybų esmės ir jų laisvės supratimui iki šiol tebetrukdo du priešingi požiūriai: vieni tvirtina, kaip rašo N. Solovjovas, kad skyrybos yra amoralus reiškinys, didžiausia žmonių nelaimė ir tragedija, o jų skaičiaus didėjimas yra šeimos kaip tokios apskritai

irimas (Solovjovas N. cit. pg. Bajoriūnas Z., 1989). Kiti, pagal Z. Bajoriūną, pripažindami skyrybų laisvę, vieną ar kitą menkina dorovinės pareigos šeimai jausmą, šeimos dorovingumo esmę (Bajoriūnas Z., 1989).

Kaip teigia pastarasis autorius, pirmojo požiūrio šalininkai klysta neigdami dialektinį ryšį tarp santuokos ir skyrybų laisvės. Ten, kur nėra laisvės skyryboms, negali būti ir laisvos santuokos. Vadinasi, jeigu sutuoktinis negali pakeisti savo iširusios santuokos nauja, santuokos laisvė yra lygi nuliui.

Kito požiūrio klaida ta, kad propaguojama to paties medalio antroji pusė. Ir vienu, ir kitu atveju teigiama, jog asmenybė, sukūrusi santuoką, neturi galimybės būti sąmoninga savo šeimos laisvės kūrėja, ignoruojama, jog ji pati gali daug ką padaryti, kad santuoka ir šeima neiširtų. (Z. Bajoriūnas, 1989).

Skyrybų vertinimas kinta, kaip pakito ir santuokos suvokimas. Vienas iš skyrybų mitų tas, kad žmonės susituokia tik esant meilei. Neseniai galima buvo stebėti greitą skyrybų skaičiaus didėjimą, ir visai neseniai – žmonių nuomonės dėl šio reiškinio pakitimą. Nemažiau dramatiškas buvo ir nuomonės apie santuoką kitimas. Amžiais santuoka buvo grindžiama ekonominėmis ir socialinėmis pozicijomis. Tik nuo praėjusio šimtmečio pradžios santuokos pagrindu tapo meilė. Poros pradėjo iš santuokos laukti asmeninio pasitenkinimo, romano, intymumo. Bet kai emociniai tarpusavio santykių aspektai iškeliami į pirmą vietą santuoka tampa pažeidžiama. Uždirbant pinigus už namų ribų ir laukiant iš santuokos visų dvasinių poreikių tenkinimo, žmonės mažiau pakantūs santuokai, kuri nepateisino jų lūkesčių. Taigi, galima būtų prognozuoti, kad kaip pakito nuostata santuokos atžvilgiu, taip gali ir pasikeisti skyrybų atžvilgiu (Arons K., 2002).

1.5.1 Skyrybos - tai blogis

Skyrybų sunkumai

Skyrybos – tai santuokos nutraukimas, kai sutuoktiniai yra gyvi (Miškinis. K., 2006). Skyrybos, be abejo, yra stiprus traumuojantis veiksnys. Kartu jis yra ir likusio vieno sutuoktinio konceptualių išvadų apie pasaulį, kitus žmones bei save patį dalis. Santuokos nutrūkimas yra sudėtingas išgyvenimas bet kurio amžiaus žmonėms. Tai skaudžiausias šeimą žudantis veiksnys, nes jis

daugiau ar mažiau paliečia ir tėvų, ir vaikų gyvenimą. Panašios reakcijos (pyktis, depresija, ilgesys) yra visiškai adekvačios (Bajoriūnas Z., 1989).

Tvirtinama, kad nepriklausomai nuo daugelio veiksnių, skyrybos yra stresiniu įvykiu tiesiog savaime, kaip reiškinys. Atliekant tyrimą žmonių buvo paprašyta surikiuoti potencialius gyvenimo įvykius, galinčius iššaukti didžiausius pakitimus jų asmeniniame gyvenime, ir pirmoje vietoje atsidūrė skyrybos (Gahler M., 1998).

Skyrybos streso skalėje vertinamos 73 balais iš šimto. Jeigu kažkoks įvykis yra numatomas ar laukiamas, jis gali sukelti mažesnę streso išgyvenimą, nei tuo atveju, kai viskas atsitinka labai staiga. Taip pat labai svarbu tai, kad įvykio įtaka gali priklausyti ir nuo kitų problemų, kurias tuo metu patiria žmogus, o taip pat nuo to, kaip nemalonus įvykis atsispindi įprastame gyvenimo būde ir kiek gresia asmeninei žmogaus gerovei (Kraig G., 2000).

Kaip teigia psichoterapeutas Naricinas dažniausiai skyrybos sukelia neigiamus išgyvenimus. Anot šio autoriaus, kaip taisyklė, nors besiskiriantiems sutuoktiniams jau būdingas psichologinis susvetimėjimas, jie dar emociškai susieti vienas su kitu. Jie turi pretenzijas vienas kitam, ir troškimą atkeršyti už „sugadintą gyvenimą“ ir panašiai. Kai kurios poros visais būdais dar stengiasi išsaugoti bendrą egzistavimą (bet ne šeimą – jos jau nebėra) - kas dėl karjeros, kas dėl vaikų, kas dėl turto, o kas ir dėl visuomenės nuomonės. Nors jų šeimyniniai santykiai įtempti ir dėl jų asmeninės laimės jiems geriau išsiskirti. Autorius daro prielaidą, kad greitai sutuoktiniai tampa tokie pikti, kad jiems reikia išsiskirti savo asmeninio saugumo labui. Ir tada, jokių kalbų apie santykinai taikias skyrybas negali būti: jie iki tol išsaugojo savo „šeimą“, kad nebegali ramiai žiūrėti vienas į kitą.

Psichoterapeutas teigia, kad jau dar tik besiruošiant skirtis, sutuoktiniams reikia pasiruošti rimtiems nervų išbandymams, net jei jie skiriasi taikiai. Nes pirmas išbandymas – pats procesas. Iki šiol kai kurie teisėjai mano, kad jų tikslas – bet kokiais būdais sutaukyti sutuoktinius ir išsaugoti jų šeimą. Bet tokie sutuoktiniai į teismą atėjo ne taikytis, o turtų dalinti (Naricin N., 2006).

N. Naricin pabrėžia tai, kad skyrybos labai paveikia tolimesnį žmogaus gyvenimą, išmuša jį iš įprastinio, ramaus, nusistovėjusio ritmo. Suyra dienvakė, įpročiai, griūna planai. Dažnai sutuoktinių gyvenime atsiranda iliuzija, jog visa, kas geriausia, jau praeityje. Sunkiausiai suvokiama, jog tarpusavio santykiai ne sustojo akimirksniui, o tik perėjo į kitą stadiją. Sutuoktiniai dažniausiai nepastebi, kaip keičiasi jų jausmų pasaulis (Naricin N., 2006).

Jau pats žodis „skyrybos“ daugeliui žmonių sukelia neigiamas emocijas, drebulį. Kas be ko, skyrybos visada asocijuojasi su begale išgyvenimų, pradedant priešišku, kuris mielus ir protingus žmones verčia elgtis žvėriškai. Sutuoکتinio netektis iš pagrindų apverčia žmogaus vertybių skalę. Emocinis sutuoکتinio likimas priklauso nuo savitvardos, susivaldymo.

Kaip teigia Z. Bajoriūnas, išgyvenant skyrybas vyksta šeimos dezorganizacija, kuriai būdinga: sutuoکتinių – šeimyninių funkcijų pažeidimas, vaidmenų nykimas, bendrų gyvenimo planų irimas, intelektualinio bendrumo žlugimas, bendrų pažiūrų dezintegracija. Šiame šeimos irimo stadijoje ryškiai pasikeičia sutuoکتinio psichologinės nuostatos, vienas ar abu sutuoکتiniai menkiau ar visiškai neatlieka vyro ir žmonos, tėvo ir motinos funkcijų. Nyksta intelektualinis ir dvasinis bendrumas. Deramai nebesirūpinama seksualiniais santykiais. Nebegimdomi vaikai. Yra ekonominiai saitai, bet sutuoکتiniai pradeda aptarnauti tik save, savarankiškai tvarkyti finansinius ir materialinius reikalus. Atlyginimas ir kitos įplaukos panaudojamos tik sau ir iš dalies vaikams. Buvimas po vienu stogu siaubingai ir kankinamai slegia žmogų. Tai tik maža dalis skyrybų problemų (Bajoriūnas Z., 1989).

Prancūzų mokslininkai Ž. Keleral, P. Truto teigia, kad skyrybų metu sutuoکتiniai ne vienodu matu vertina socialines vertybes, jie konfliktuoja dėl neteisingai suprastų sutuoکتinių vaidmenų šeimoje, nemoka savo „šeimos projekto“ priderinti prie visuomenės keliamų reikalavimų. Taip pat autoriai tvirtina, kad skyrybos tampa priimtinesnės jei vyras ir žmona jau pačios santuokos pradžioje sutinka su tuo, jog ir jiems patiems yra priimtinos skyrybos. Tai neabejotinos bendražmogiškos sutuoکتinių problemos (cit. pg. Bajoriūnas Z., 1989).

Anot Z. Bajoriūno, visos skyrybos stipriai atsiliepia sutuoکتinių bendravimui. Mat stengdamiesi atsikratyti turėtos santuokos ir su ja susijusio skausmo bei kančios, vyras ir žmona dažniausiai išsiskiria kaip priešai. Tyrimai rodo, kad skyrybų proceso atidėjimas negarantuoja geresnių sąlygų šeimai vystytis, nes išlieka emocinė įtampa. Egzistuoja ir konfliktai, kurie toliau tęsiasi ir kenkia. (cit. pg. Bajoriūnas, 1989).

Viena iš griežčiausiai pasisakančių už tai, kad skyrybos yra blogis yra katalikų bažnyčia. Pagal katalikų bažnyčios kanonų teisės kodeksą panaikinti teisėtai sudarytos santuokos neįmanoma. Tik sutuoکتinio mirtis gali nutraukti santuoką. Vienintelė pilnų juridinių skyrybų forma, kurią sankcionavo bažnytinė jurisdikcija, buvo neteisėtai sudarytos santuokos pripažinimas negaliojančia (Marcinkevičienė D., 1999). Taigi, katalikų bažnyčia skyrybų nepripažįsta. Šventas raštas skyrybas traktuoja kaip nesėkmę, tam tikrą bendro gyvenimo pralaimėjimą. J. Salij klausia: „Ar mūsų

visuomenėje galime pastebėti požiūrius ir elgesio stereotipus, dėl kurių didėja skyrybų skaičius? Juk pats požiūris, tarsi skyrybos yra leistina išeitis iš santuokinės krizės, skatina skyrybas“. Autorius pasisako prieš skyrybas ir savo nuomonei sustiprinti pateikia popiežiaus žodžius. Jonas Paulius II Airijoje yra pasakęs: „Jau dėl pačios galimybės civilinėje teisėje gauti skyrybas pastovi ir tvirta santuoka pasidaro sunkesnė kiekvienam“. Situacija būna dar sunkesnė kai skyryboms pritaria visuomenė. Anot J. Salij, visos skyrybos kažkaip susijusios su žudimu. Skyrybos – tai meilės nužudimas (Salij J., 2000).

J. Salij teigia, kad skyrybų proceso prisiminimai dažnai yra deformuoti emocijų ir skausmo. Lengvai pasiekiamos skyrybos žalingos ir visuomenei. Visuomenėje kur lengva išsiskirti ir kur skyrybos nėra išimtis menkėja įsitikinimas, kad santuoka yra tvirtas ir nesuardomas ryšys (Salij J., 2000).

Praradimai

Psichologai pastebi, kad patiriant skyrybas sutuoktiniams tenka susidurti su penkiolika ar net daugiau pribloškiančių praradimų. Be skyrybų reikškinio, besiskiriančiam žmogui reikia vykdyti tas funkcijas, kurias anksčiau vykdavo jo sutuoktinis. Taip pat laisvalaikis, kurį leido kartu, turi būti skiriamas kitiems tikslams. Išsiskyres žmogus turi priprasti prie vienetinės. Akivaizdu, kad tai reikalauja papildomos energijos adaptacijai, nes tai stresoriai (Laz M., 2004).

Taip pat M.Laz tvirtina, kad besiskiriantys žmonės patiria tam tikrus praradimus. Tai: tapatybė, vaidmuo, padėtis, įvaizdis, sutuoktinis, bendri siekiai, vaikai, sutuoktinio giminės ir šeima, draugai (daugelis nepajėgia suprasti besiskiriančių asmenų naujos šeimyninės padėties), darbas (kartais reikia jį keisti ir ieškoti naujo), pinigai, sava aplinka (nauja gyvenimo vieta), bažnyčia (nustoja lankytis, nebetiki Dievu), kasdieniai ritualai (Laz M., 2004).

Meyers pabrėžia, kad sutuoktinių porai skyrybos suteikia papildomų netekčių: šokiruoti tėvai ir draugai, tėvų teisių apribojimai, kaltės jausmas dėl priesaikos nesilaikymo. Bet, milijonai porų pasiruošę paaukoti tai, kad pabaigtų su skausmingu gyvenimu, kurio tęsimas, jų manymu, susietas su dar didesnėmis netektimis.(Meyers D., 2000).

Kiti autoriai skyrybų teikiamų praradimų sąrašą papildė tuo, kad dauguma žmonių, išgyvenančių skyrybas, priima jas kaip pralaimėjimą. Partneris, kuris nepriėmė sprendimo dėl skyrybų, dažnai jaučiasi atstumtas. Neretai išgyvenami bejėgiškumo ir kaltės jausmai. Net jei santuoka buvo nesėkminga, galutinis sprendimas dėl skyrybų yra smūgis. Dažnai partneris priėmęs tokį sprendimą,

sunkiais mėnesiais ar net ištisus metus iki išsiskyrimo, patiria didesnį stresą nei jo sutuoktinis ar sutuoktinė. Tas, kuris yra skyrybų iniciatorius, gali išgyventi liūdesį, kaltę ir pyktį, bet ir kontroliuoti situaciją. Jis mintyse pasiruošia skyryboms (Kraig G., 2000).

Išsiskyrusiųjų stigmatizacija

Neigiama nuostata, kuri egzistuoja iki šių laikų siaubingai kenkia išsiskyrusioms šeimoms. Šeimų, išgyvenusių skyrybas patirtis rodo, kad jos patyrė daugybę nesąžiningumo, neteisybių. Pirma ir pagrindinė iš jų, kad visi buvusieji vyrai ir žmonos, jaučiasi žmonėmis antros rūšies, pažemintais ir vienišais, išgyvena kaltės jausmą, lyg į juos būtų rodoma pirštu.

K. Arons teigia, kad nuomonė apie skyrybas, kaip ir kiti panašūs nusistatymai, toks pat mitas, gimęs dėl žinių trūkumo. Žmonės pradeda gyvenimą po skyrybų kančiose ir apmąstymuose. Ar išliks jų šeima? Ar nenutruks penkiolika metų besitęsiantys artimi santykiai su vyro (žmonos) giminėmis? Kaip jie galės įsilieti į visuomenės struktūrą po skyrybų? Ar turi moralinę teisę į tai? Kaip sukuria savo gyvenimus iš naujo tie, kurie jau tai išgyveno? Kodėl jų bendri draugai išgirdę apie skyrybas pradeda sakyti „tuo sunku patikėti“ ar dar blogiau „jūs nevykėliai, ir jūsų vaikai to neišgyvens“. Skyrybos niekada nepraeina be pasekmių. Skyrybos mūsų visuomenėje etiketė visam gyvenimui, kuri nuolat jaučiama (Arons K., 2002).

Visuomenės smerkiamos skyrybos gavo blogą reputaciją net profesionaliose publikacijose, nekalbant apie populiarią literatūrą. Laikraščiuose ir žurnaluose kasdien skaitoma vis apie naujas skyrybas, dėl kurių kenčia suaugę ir vaikai. Televizijos laidose rodomos grandiozinės skyrybos. Mieste važinėja automobiliai išpuošti užrašais „Greitos ir linksmos skyrybos“. Vidurinioji klasė sieja skyrybas praktiškai su kiekviena iš socialinių ligų. Kai politikai nežino kaip paaiškinti eilinę krizę tai visų pirma pradeda kalbėti apie šeimos degradavimą.

K. Arons pabrėžia, kad emociškai, morališkai ir socialiai skyrybos sunkiai išgyvenamos. Išsiskyrę asmenys jaučiasi lyg būtų blogesni už kitus, nevykėliai. Nors ir aišku, kad skyrybos nėra normos pažeidimas statistine prasme, jos vis dėlto normos pažeidimas socialine ir psichologine prasme. Nuklearinės šeimos prioritetas taip išsiskyrusiųjų visuomenėje, taip būdinga politikai, kad žmonės tiesiog nepriima kitų šeimos formų. Išsiskyrusiems žmonėms gėda, ir jie laiko save ne tokiais kaip visi, jie turi skaudų supratimą, kad jų gyvenimas nenusisekė (Arons K., 2002).

Visi minėti autoriai sutinka, kad neskausmingų skyrybų nebūna. Dažniausiai tam, kad atsikratytų nenorimos sąjungos vienas iš partnerių turi įrodyti kitam jo kaltę. Tas, kurio kaltė bus įrodyta, bus pasmerktas visuomenės, o taip pat nubaustas materialiai. Dar daugiau, jis arba ji turės nešti atsakomybę prieš visuomenę už galimybės gyventi pagal visuomenės svajonių modelį sugriovimą.

1.5.2 Skyrybos - tai gerovė

Kai žmonės ištaria žodį *skyrybos* garsiai kokios asociacijos kyla? Anot K. Arons yra dvi skirtingos nuomonės šiuo klausimu. Vieni sako „skausmas, kančia, pyktis, vienatvė ir netektis“ kartu su „palengvėjimu, taika, džiaugsmu, laime, drąsa“. Kiti – „sugriuvę namai, neprižiūrėti vaikai, neatsakingi tėvai, šeimyninių vertybių stoka, pasitikėjimo trūkumas“. Kokiai iš šitų grupių priklauso išsiskyre, išsiskyre ir sudare santuoką pakartotinai, ir kuriai priklauso tie, kurie dar viengungiai ar sudare pirmą kartą santuokas? Jei žmogus neišgyveno skyrybų jam sunku įsivaizduoti. Ir žymiai lengviau pasmerkti milijonus žmonių, išgyvenusius skyrybas, grindžiant savo nuostatą tik paviršutinišku žinojimu (Arons K., 2002).

Klausiant ar skyrybos yra gerovė, paprastai atsakymas yra vienareikšmiškas: „ne“. Tuo tarpu K. Arons tvirtina, kad skyrybos yra tai kas yra: objektyvi mūsų visuomenės realybė, viena iš socialinio gyvenimo formų, turinti apsauginio saugiklio funkciją nevykusioms santuokoms. Visai tikėtina, ši funkcija ir yra vienintelė gerovė skyrybose. Vis didesniam skaičiui žmonių tampa akivaizdu, kad geriau išgyventi laikiną kritinį periodą, nei ilgus metus kentėti skausmą nevykusioje santuokoje (Arons K., 2002).

Bet jei skyrybos savaime yra neigiamas reiškinys, ar egzistuoja tokia sąvoka kaip sėkmingos, vykusios skyrybos? Atsakymas – taip. Sėkmingos skyrybos nėra tolimos ateities reikalas, jau šiomis dienomis apie pusę išsiskyrusių porų realizuoja tai gyvenime. Realizavus sėkmingas skyrybas buvę sutuoktiniai negriauna gyvenimų tų, kuriuos myli. Jų vaikai ir toliau turi abudu tėvus

Sėkmingos skyrybos ne dogma. Tai ne tik modelis atskiriems individams ir visuomenei, bet ir tylios socialinės revoliucijos pradžia. K. Arons siekia parodyti tai, kad jei sėkmingos skyrybos taps realybe, mūsų visuomenei teks susitaikyti su mintimi, kad šalia įprastų yra binuklearinės šeimos, jungiančios du ir daugiau namų (Arons K., 2002).

Visuomenės negatyvi nuostata skyrybų klausimu taip išsiskyrusių šeimoms, kad bet kokie bandymai įsivaizduoti, pateikti jas labiau priimtiniu aspektu iššaukia greitą ir ryžtingą maištą. Neatsižvelgiant į tą faktą, kad šiuo laiku skyrybos yra toks pats socialinis institutas kaip ir santuoka, žmonės tebežiūri į skyrybas kaip į normų pažeidimą. Didžiuojamasi taip vadinamomis tvirtomis šeimomis ir klijuojamos etiketės išsiskyrusioms šeimoms, vadinamoms nepilnavertėmis.

Pasak K. Arons, skyrybos – tai tik didžiulio paveiklo fragmentas, ir tikrai nevienintelė smukusios moralės, pasikeitusių vertybių priežastis. Vienos skyrybų priežasties egzistavimas – tai mitas. Jei būtų vienintelė priežastis - turėtų būti ir vienas sprendimas. Ir jei daugėja skyrybų skaičius, žiūrint į tai kaip į socialinių pakitimų pasekmę, gaunasi įvairiaspalvis paveikslas. Galima atsekti tam tikrų veiksnių kompleksą – politinį, ekonominį ir socialinį, o taip pat asmeninį. Kai šie veiksniai susilieja į visumą, skyrybos atrodo kaip normalus reiškinys. Galima paminėti, kad K. Arons įvardija tuos pačius veiksnius, lemiančius skyrybų suvokimo reiškinio kitimą. Skirtumas tik tas, kad ji siūlo visuomenei kitaip reaguoti į pasikeitusį pasaulį. Galima matyti, kad skyrybos – tai šeimos vystimosi kelio dalis. Skyrybos tai ne individo ligos ar nenormalumo požymis, tai lankstumo požymis. Mūsų šeimos bando išgyventi ir vystyti greitai besikeičiančios visuomenės sąlygomis. Paskutiniųjų metų teisinės reformos ženkliai palengvino ir supaprastino skyrybų procesą. Skyrybos tampa norma, kokios nuomonės apie šį reiškinį nebūtume, su juo negalime nesiskaityti (Arens K., 2002).

Binuklearinė šeima kaip alternatyva

K. Arons knyga „Skyrybos: žlugimas ar naujas gyvenimas?“ paremta daugiamečiu individualių šeimyninių santykių po skyrybų tyrinėjimu. Nuo pat pirmų tyrinėjimo etapų autorė vystė binuklearinės šeimos koncepciją, jungiančią mažiausiai dvi šeimas. Mononuklearinė šeima, arba įprasta šeima turi vieną branduolį, vieną bendrą ūkį. Binuklearinė šeima skyla į du branduolius, du šeimos ūkius, kiekvieną iš kurių sukūrė vienas iš išsiskyrusių tėvų. Šeimos ir toliau gyvena sąjungoje, nežiūrint į tai, kad jie pereina iš monostruktūros į binuklearinę formą.

Pozityvesnei nuostatai įsitvirtinti autorė ragina rinktis sveiką kalbą, kuri žymėtų tokią pat normalią šeimą kaip ir visos kitos nesiskyrusios. Priimant skyrybų reiškinį, visų pirma, reikia atsikratyti sąvokų, teršiančių kalbą. Terminas „binuklearinė šeima“ pagal savo emocinį krūvį priimtinesnis sąvokai „sudužusi šeima“. Kaip rodo autorės atlikti tyrimai, pusė iš išsiskyrusių šeimų nusiteikę gana konstruktyviai. Jeigu jiems pavyksta įgyvendinti savo ketinimus, vaikai tokiose šeimose praktiškai nieko nepraranda.

Įvykus sėkmingoms skyryboms šeima su vaikais lieka šeima. Ji išgyvena dramatinę transformaciją, keičiasi jos struktūra ir dydis, bet pačios esminės funkcijos lieka nepasikeitusios. Tėvai, kaip ir anksčiau, atsako už emocionalių, ekonominių ir intelektualinių savo vaikų poreikių tenkinimą. Šio proceso natūralumo suvokimas ne tik išlaisvina žmones nuo vieno iš labiausiai paplitusio stereotipo, bet ir aprūpina tolesnį neskausmingą šiuolaikinės visuomenės funkcionavimą. K. Arons kelia prielaidą, kad jei taip kada nors atsitiktų, visuomenė lengviau atsikvėptų, nes tokių šeimų stigmatizacija žymiai sumažėtų (Arons K., 2002).

Sėkmingų skyrybų įgyvendinimas

Vieni tvirtina, kad pavartoti sąvoka „sėkmingos skyrybos“ tas pats kas pasakyti „džiaugsminga nelaimė“ ar „žiaurus gėris“. Kiti besąlygiškai priima naujadarą tvirtindami, kad pavargo girdėti tik apie skyrybų siaubus, reikia pozityvių pavyzdžių, kurie galėtų padėti daryti tai ko nori žmonės ir suteikti galimybę tai daryti. Tokių pavyzdžių vis daugėja ir daugėja. Nauja tik sąvoka „binuklearinė šeima“.

Žodžių „sėkmingos skyrybos“ derinys visai ne prieštaraujamas. Daug diskutuojama dėl to, kas yra sėkmingos skyrybos - beprasmybė ar alternatyva. Anot K. Arons, sėkmingos skyrybos – tai būseną, kai ir suaugę, ir vaikai jaučiasi vienodai gerai, bet kokiu atveju ne blogiau nei buvo. Tradicinis žodis „skyrybos“ sąmonėje siejamas su negatyviomis asociacijomis. Atsikratyti tokių stereotipų nelengva net tokiais atvejais, kai žmonės supranta, kad jų gyvenimas ženkliai pagerėjo išsiskyrus (Arons K., 2002).

Paprasta logika rodo, kad jei yra nevykusios skyrybos, tai turi būti ir vykusios. Žinoma, kad jei kai kurios skyrybos yra rimtų problemų šeimoje rezultatas, tai daug nėra tokiomis. Milijonai žmonių šiomis dienomis susitaikė su skyrybų realybe, kaip su vienu iš normalių epizodų jų gyvenime. Kaip teigia K. Arons „Viena didelė paslaptis slypi tame, kad nevykusios santuokos baigiasi vykusiomis skyrybomis“.

Kaip teigia K. Arons, skyrybos nėra toks negatyvus reiškinys kaip visuomenė bando jį sau įsivaizduoti. Tam tikra dalis negatyvių pasekmių tikrai egzistuoja, bet yra ir tokių pasekmių, kurios tik vaizduotės vaisius. Autorė ragina įsivaizduoti buvusius sutuoktinius, kurie nesmerkiami, o sutinka pilietinį visuomenės palaikymą. Tokie sutuoktiniai galėtų gauti kokią nors socialinę paramą, padedančią išgyventi jiems neišvengiamus sunkumus, lydinčius bet kokias skyrybas, tokią paramą kokia gaunama prarandant ką nors iš artimųjų (Arons K., 2002).

Buvusių sutuoktinių santykiai

Įdomu tai, kad priešingai visuomeninei nuostatai, tyrinėjant binuklearines šeimas buvo aptikta, kad beveik 50 proc. išsiskyrusių sutuoktinių išlaiko draugiškus tarpusavio santykius. Kiekvienas iš jų išgyveno vieną sunkiausių krizių, bet apytiksliai po metų oficialių skyrybų (ar po dvejų ar trejų metų nuo senos šeimos žlugimo pradžios) pusė tirtų buvusių sutuoktinių jau turėjo susiklosčiusius tarpusavio santykius. Dauguma jų nepavadintų vienas kito draugais, bet jie ne tik bendradarbiavo, bet ir skatino buvusį partnerį bendrauti su vaikais. Kai kurie iš jų net tapo tikrais draugais ir po lygiai pasidalino savo pareigomis vaikų atžvilgiu. Apklaustos išsiskyrusios poros dalijosi į dvi grupes: iš vienos pusės, besirūpinantys ir švelnūs draugai, iš kitos – nekenčiantys vienas kito pikti priešai. Be šitų dviejų kraštutinumų, egzistavo visi įmanomi perėjimai ir tarpiniai variantai (Arons K., 2002).

Kitų autorių duomenimis tik trys iš dešimties išsiskyrusių sutuoktinių netampa priešais (Bajoriūnas Z., 1989). Tačiau, vykstant šeimos transformacijai, skyrybų suvokimas kinta, todėl galima daryti prielaidą, kad besiskiriantys asmenys mažiau patirs spaudimo, įtampos, kaltinimų vienas kitam ir iš visuomenės, todėl vystysis didesnė galimybė bendrauti taikiai ateityje.

Skyrybos – ne normos peržengimas

K. Arons pabrėžia, kad visuomenėje, kur pakartotinės santuokos tampa norma, nereikėtų leisti, kad visuomeninė nuomonė apie skyrybas būtų labai neigiama. Autorė tvirtina, kad negalima skyrybų daryti visų problemų šaltiniu pamirštant kitas socialines problemas. Žmonės neturi tapatinti skyrybų su šeimos, religijos, moralės neigimu. K. Arons nelaiko skyrybų visų problemų sprendimu, ir nenori, kad visi skaitytojai priimtų viską paraidžiui ir nedelsiant imtų skirtis. Ji nemano, kad šeima be motinos ar tėvo, ar šeimos su globojamais vaikais geresnės nei tradicinė nuklearinei šeima. Tiesiog, tokios šeimos egzistuoja ir su jomis reikia skaitytis. Mitažai ne tik gražūs, bet gali būti ir pavojingais. Dirbtinai skatinant mitą apie nuklearinę šeimą, kaip vienintelę galimą, atimama viltis iš tų, kurie likimo valia ar susiklosčius tam tikroms aplinkybėms atsidūrė už išrinktųjų rato ribų. Autorė mato tik vieną išeitį: žmonės turi suprasti, kad binuklearinė šeima gali tapti tokiu pat įprastu mūsų kultūros ir visuomenės institutu, kaip ir nuklearinė šeima (Arons K., 2002).

Anot K. Arons, visuomenė neturi neigti skyrybų, nes viena iš dviejų santuokų baigiasi skyrybomis. Autorė iškelia prielaidą, kad galbūt žmonija nori įamžinti mitą apie skyrybas kaip apie absoliučią katastrofą, tiksliai todėl, kad taip nori apsaugoti santuoką. Ji abejoja, kad jei žmonės sužinos apie sėkmingų skyrybų fenomeną atsiradus daug norinčių nutraukti santykius. Taip pat kelia klausimą kas

atsitiks jei nelaimingos poros sužinos apie sėkmingų skyrybų fenomeną, jei jos supras, kad jų nevykusi santuoka kenkia ir jų vaikams, ir jiems patiems. Sekanti K. Arons prielaida yra ta, kad žmonės bijo netekti tikėjimo tokiomis amžinomis vertybėmis kaip pareiga, namai ir šeima (Arons K., 2002).

Netgi teisiniu požiūriu skyrybos yra pateisinamas santuokos tarp sutuoktinių nutraukimas ir su tuo susijusių jų kitų gyvenimo reikalų išsprendimas: pasidalijimas vaikais, turtu, ikisantuokinės pavardės gražinimas, alimentų išieškojimas. Taip pat tvirtinama, kad skyrybos – grynai juridinis aktas, įteisinantis jau suirusius vyro ir žmonos santykius, sugriuvusį šeimos pastatą.

Skyrybos – tai santuokos panaikinimas, vyro ir žmonos santuokinių ryšių pabaiga, gražinant abiem sutuoktiniams tą pačią teisinę padėtį, kurią jie turėjo prieš susituokiant.

Naujas požiūris

Pastaruoju metu, ypač Vakaruose, vis daugiau skelbiama tyrimų, kurių autoriai į skyrybų žalą žiūri nevienpusiškai, atranda ir pozityvių aspektų. B. Kėšon nustatė, kad esant sėkmingoms (pavykusioms) skyryboms, vaikų auklėjimo požiūriu jos nėra blogas reiškinys. Po sėkmingų skyrybų vaikų auklėjimas dažnai nepablogėja. Likusio su vaiku tėvo ar motinos tarpusavio santykiai net pagerėja, nes tarp tėvų mažiau konfliktų. Atlikti tyrimai rodo, kad tokių santuokų išsaugojimas net kenksmingas šeimai (Bajoriūnas Z., 1989).

Anot Z. Bajoriūno, svarbu, kad po skyrybų sutuoktiniai neprigalvotų problemų, nelauktų tik blogio. Ne mažiau svarbu, kad nutraukus santuoką šeimos neištiktų materialiniai-buitiniai sunkumai. Bet ir materialinės sąlygos dar ne viską lemia. Pavyzdžiui, A. Beson rašo: „išsiskyrusios šeimos, ekonomiškai neturtingos, įtartinos moralės, dar nieko nereiškia. Yra jaunų žmonių, kurie gyvena panašiose šeimose ir nenusikalsta, tuo tarpu tose šeimose, kurios yra vieningos, pakankamai pasiturinčios, jų nepilnamečiai vaikai padaro sunkių nusikaltimų“. Vadinasi, pats skyrybų faktas automatiškai nenulemia žmonių elgesio. Reikia žinoti, kaip jie reaguoja į padėtį, kaip klostosi santykiai po skyrybų (Beson A. Cit. pg. Bajoriūnas Z., 1989).

Vis daugėja atvejų kai ir po skyrybų dalis sutuoktinių noriai rūpinasi savo vaikais, jų auklėjimu ir likimu, nori juos turėti kartu su savimi. Galvodami apie savo likimą, naują gyvenimą, jie nepraranda

žmoniškumo. Vis daugiau atsiranda vyrų, kurie ir po skyrybų kovoja dėl savo teisių į vaiką (Bajoriūnas Z., 1989).

Pamažu prieinama prie nuostatos, kad susiklosčius visiškai nepalankioms gyvenimo šeimoje sąlygoms, skyrybos gali būti pateisinamos. Kaip teigia Z. Bajoriūnas, taip yra, kai santuoka yra tapusi vien neapykantos, pagiežos, nuolatinių barnių, įžeidinėjimų, skaudžių konfliktų ir žmogaus orumo pažeminimo šaltiniu, kai ji ypač traumuoja sutuoktinio psichiką, kai joje tikrai kartu gyventi nebeįmanoma ir tai nėra tik laikinos nesantarvės tarp vyro ir žmonos židinyo ar kitas atsitiktinumas, kai jos ir labiausiai norint nebegalima išsaugoti. Kai tam iš tikrųjų yra rimtas ir įtikinamas pagrindas. Tokiu atveju, anot autoriaus, pasaulietiškos santuokos skyrybos nesmerktinos. Kaip jau buvo paminėta, saugoti visiškai pakrikusią santuoką ir šeimą visuomenei yra net žalinga, nes ji luošina sutuoktinius ir vaikus (Z. Bajoriūnas, 1989). Galima pastebėti, kad net tie autoriai, kurie nepriima skyrybų kaip ko nors teigiamo, vis dėlto tam tikromis aplinkybėmis pateisina jas.

Taigi, iš to, kas jau pasakyta apie skyrybas, ryškėja, jog jos kaip tik byloja apie šeimą, kaip gyvą biosocialinį organizmą, kuris laikui bėgant gali „susirgti“. Todėl Z. Bajoriūnas teigia, kad neteisinga reikalauti iš šeimyniško, kad jis gyventų šeimoje prieš savo valią, bet kartu. Taip elgiantis atsiduriama totalinėje aklavietėje, nes rekomenduojama gyventi šeimoje bet kuriomis sąlygomis. Tai verstu šeimyniškį eiti į sandėrį su savo sąžine arba pasijusti bejėgišku, vestu bet kokių atvejų į susvetimėjimą, kuris ir taip jau būdinga mūsų visuomenei. Kitaip sakant, matytume žmogaus laimę jam gyvenant tik šeimoje (nesvarbu kokioje). Toks dirbtinis skatinimas būtų destruktivus, nenaudingas ir netoleruotinas šeimyniško, kaip žmogaus, vertės ir savarankiškumo išsaugojimo požiūriu. Vargu ar verta kamuotis gyvenant šeimoje kartu – vis manant, kad pastovi manipuliacija joje turi racionalų grūdą. Tačiau iš tikrųjų šeimoje gyvenama lėtai veikiančio marazmo būklėje. Nebegyvenama dabartimi (Z. Bajoriūnas, 1989).

Patvirtinant tą požiūrį, kad į skyrybų reiškinį žiūrima vis nuolaidžiau K. Arons pateikia duomenis, kad šiomis dienomis vis daugėja klubų vienišioms žmonėms. Išsiskyrusi visuomenė bando padėti pati sau. Jei net cerkvės ir sinagogos kitose šalyse palaipsniui pradeda priimti išsiskyrėlius, kurių tiek daug tarp žmonių. Dauguma katalikiškų bažnyčių, tradiciškai pasisakančių prieš skyrybas, turi grupes tėvams vienišiams ir palaikymo grupes išsiskyrusiems (Arons K., 2002).

I. Leliūgienė teigia, kad besiskiriantys žmonės išgyvena sielvartą – tai stiprus emocinis išgyvenimas, sąlygojamas netekties. Tačiau autorė pabrėžia, kad esant palankioms sąlygoms ir

gebėjimui reabilituotis, sielvartas gali padėti ne tik dvasiškai pasveikti, bet ir paskatinti asmenybės, kaip visumos, vystimąsi (Leliūgienė I., 1997).

Kiti autoriai tvirtina, kad išsiskyrimai – būtini žmogaus gyvenimo procesai, jų neįmanoma išvengti ir kad be išsiskyrimų negalima jokia raida. Išsiskirti – reiškia pasukti iš aklavietėje atsidūrusių gyvenimo kelių ir perimti atsakomybę už save patį. Vyrauja nuostata, kad privalumų turi tik tas, kuris išeina, jis pradeda naują gyvenimą, bet privalumų turi ir paliktas. Jis gauna galimybę naujai permąstyti savo gyvenimą, pradėti naują. Anot M. Laz, beveik visos moterys ir vyrai, staiga tapę vieni, po kurio laiko supranta, kad gyvenimas, lyginant su ankstesniu, tapo margesnis ir gyvesnis. Autorė išskiria tokius besiskiriančių asmenų laimėjimus: įvaizdis, vardas, nepamatuojami dalykai (*savo* atlyginimas, *asmeninis* požiūris), nepriklausomybė, proto ir širdies ramybė, nauja pradžia, nauji draugai, nuoširdumo valandos su vaikais, savo paties patrauklumo įvertinimas, saugumas, nauji iššūkiai (M.Laz, 2004).

S. Stein pabrėžia, jog visos išsiskyrimo priežastys yra teisėtos. Kiekvienas turi gauti galimybę naujai pradėti savo gyvenimą (S. Stein, 1997). Z. Bajoriūno teigimu, viena iš dažnesnių vyresnio amžiaus žmonių šeimų ištuokų registravimo priežasčių – faktinio šeimos iširimo juridinis patvirtinimas. Taigi, išvada tokia, kad sutuoktiniai gyvena tik dėl tam tikrų priežasčių, o ne dėl meilės. Tai jei tokie asmenys nesijaučia šeima, kodėl neleidus jiems ramiai išsiskirti ir kurti savo asmeninius gyvenimus (Z. Bajoriūnas, 1989).

Skirtingi autoriai pateikia skirtingas nuomones. Vieni tvirtina, kad nuostata skyrybų atžvilgiu stipriai pasikeitė per pastaruosius dešimtmečius. Socialinė stigma žyminti išsiskyrusius asmenis taip pat žymiai sumažėjo. Bet niekas neneigia problemų, lydinčių skyrybų procesą, sunkumų atkuriant savo poziciją visuomenėje, palaikant ryšius su bendruomene (Handbook of psychology, 2000).

Pasak enciklopedijoje pateiktų duomenų, skyrybų skaičiaus didėjimas vyksta keičiantis nuostatoms, t.y. daugiau žmonių pradėjo suvokti skyrybas kaip sutuoktinių problemų sprendimo būdą. Tai savo ruožtu privedė prie skyrybų įstatymų liberalizacijos. Iš kitos pusės, liberalizacija padarė skyrybas labiau prieinamomis, kas padidino skyrybų skaičių (Энциклопедия социальной работы, 1994).

Perspektyvos tokios, kad pusė sutuoktinių ir jų vaikų susidurs su savo tėvų skyrybomis. Nereikėtų to priimti kaip nenormalumo, reikia priimti tai kaip mūsų laikų realybę. Skyrybų normalizacija reiškia, kad suaugę ir vaikai iš tokių šeimų negyvens su priklijuotomis etiketėmis. Negatyvi skyrybų

įtaka buvusiems sutuoktiniams ir vaikams bus sumažinta, jei jie bus įsitikinę, kad jų kaip šeimos gyvenimas nepriklausys nuo tėvų santuokos. Dažnai girdima „Skyrybos yra blogai, ir jei jūs būtumėte geresni, jūs jų išvengtumėte“. Mano manymu, reikėtų kalbėti, kad „skyrybos ne kaip blogai, o skyrybos kaip sunku“. Santuoka ir šeima dažnai tampa nebe sinonimais.

1.6 Vyrų ir moterų po skyrybų

Pereiti prie naujo gyvenimo būdo po skyrybų vieniems asmenims sekasi lengviau, kitiems sunkiau. Kai kuriems skyrybos tai trokštamas palengvėjimas, laisvė nuo apribojimų, pareigų ir sielvarto, kitiems bauginanti vienatvė ir nežinojimas kaip susitvarkyti gyvenimą.

Ne visi asmenys išgyvena skyrybas ir išsiskyrimą vienodai. Suaugusiųjų emocinis stabilumas, pusiausvyra priklauso nuo eilės veiksnių. Priešiškumo jausmas tarp besiskiriančių sutuoktinių buvo gana paplitęs. Laikui bėgant, kai tarp buvusių sutuoktinių įsitvirtina nauji santykiai, prisitaikymo veiksniu gali tapti emocinė gerovė. Kitu veiksniu, kuris taip pat turi įtakos ilgalaikėje adaptacijoje yra finansinė padėtis. Šis veiksnys ypač svarbus moterims, kurios dažniausiai lieka su vaiku (Энциклопедия социальной работы, 1994).

Asmenys, neseniai išgyvenę skyrybas, patiria daugybę psichologinių problemų, kurias galima nagrinėti kaip įvairius depresijos pasireiškimus. Tarp jų – vienišumas, mažas produktyvumas, neramus miegas, psichosomatiniai simptomai, netgi noras nusižudyti. Psichinė ir fizinė sveikata išsiskyrusių žmonių žymiai blogesnė, nei kitų asmenų (Handbook of psychology, 2000).

Pažymima, kad žmonės, išgyvenę sunkią stresinę situaciją, bet turėję palaikymą iš giminių ir draugų pusės, lengviau išgyvendavo sunkumus nei tie, kurie neturėjo socialinės paramos. (Greenberg, 2004). O kadangi skyrybos dažnai smerkiamos visuomenėje, tai sunku kalbėti apie pilnavertį palaikymą. Reikšmingų socialinių santykių netektis gali sąlygoti ir kitų santykių dinamiką. Netektis gali sąlygoti padidėjusi uždarumą, žemesnę psichologinę gerovę nei tebegyvenančių santuokoje (Handbook of Psychology, 2000). Išsiskybę vyrai ir moterys, kurie dalyvauja socialiniame gyvenime, vysto naujus artimus santykius, turi didesnę galimybę sutvarkyti gyvenimą, dalinai dėl to, kad tie nauji santykiai mažina jų neigiamą arba teigiamą ryšį su buvusiais partneriais. Kaip bebūtų daugeliu atveju skyrybos atneša naudą kaip minimumas vienam iš sutuoktinių (Kraig G., 2000).

Taip pat tyrimai rodo, kad nepilnos šeimos materialiniai ir psichologiniai ištekliai yra mažesni nei pilnos (Dictionary of Social Work, 1995).

Individualūs pokalbiai su besiskiriančiais, taip pat gyvenimo aprašymai po skyrybų rodo, kad skyrybų metu dažniausiai vienas iš sutuoktinių jau nebegebia savo buvusio gyvenimo draugo (-ės), praranda prestižą darbe, kaimynų bei giminių akyse. Sutuoktiniai dažniausiai sielojasi dėl vaikų likimo, nevykusiai susiklosčiusio asmeninio gyvenimo. Vienas jų patiria nepilnavertiškumo jausmą (dažniausiai nuskriaustasis yra labiau mylėjęs). Kartais atsiranda nuolatinis nepasitikėjimas savimi ir kitais žmonėmis. Paliktajam (-ajai) labai sunku susitaikyti su esama padėtimi, santuokos praradimu. Kai kuriems žmonėms sielos žaizdos, padarytos skyrybų metu, neužgyja, atsiveria naujų, kurias jie patiria iš naujai sutiktųjų. Žmogus dažniausiai tampa ypač pažeidžiamas, trapus ir net užgaulus. Didelę širdgėlą moterims sukelia vyro išėjimas iš namų. Daugelis sutuoktinių patiria nerimą, nesusivaldymą ir kaltę, kai pradeda irti nusistovėję įprasti įpročiai ir vaidmenys. Kai kurie iš sutuoktinių pradeda girtuokliauti ir bandyti kompensuoti šeimos praradimą įvairiais būdais. Dažnai dar ilgai dvejojama dėl buvusio sutuoktinio, kaitaliojasi meilės ir neapykantos jam pasireiškimai. Skirdamiesi sutuoktiniai praranda daug sveikatos, kurią vėliau sunku atgauti. Įrodyta, kad išsiskyrėliai gyvena trumpiau. Jie, dažniau nei kiti, iki skyrybų akto ar po jo suserga psichinėmis ligomis. Daugelis moterų graužiasi dėl prarastos jaunystės, sąjaučiamos ilgai ir giliai gyvena buvęs vyras. Išsiskyręs žmogus jaučia kaltę ir nepatogumą prieš savo vaikus, kuriems atėmė tėvą ar motiną, dėl jų mokymosi ir elgesio pablogėjimo. Vyrų, gavę laisvę, dažnai pasijunta neberekalingi vaikams ir moterims. Neretai pavydu ir gaudu žiūrėti į laimingas šeimas, jaučiamas tam tikras nepatogumas pažįstamų draugijoje (Kraig G., cit. pg. Žukovskaja I., bakalauro darbas).

Vyras po skyrybų

G. Navaitis teigia, kad išsituokęs vyriškis šiandien jau nieko nestebina. Neretai jis vėl įgyja geidžiamą jaunikio statusą, sukuria šeimą. Tačiau tai pavyksta ne kiekvienam. Kas metai išsiskiria net vienuolika - dvylika tūkstančių šeimų. Tiek pat laisvų vyriškių pasijunta nevaržomi jokių įsipareigojimų.

Anot autoriaus, kas ketvirtas išsiskyręs vyras patiria depresiją. Likusieji ištuoką išgyvena lengviau. Ištuokos stresas paveikia ir emocijas. Stresą patiriantis vyras tampa nerimastingas, irzlus, nedėmesingas. Jis nelanksčiai ieško išeities iš nepalankios padėties, nuolat kartoja nedavusius norimų rezultatų problemų sprendimo būdus. Be to, pradeda pernelyg kritiškai vertinti save. Jeigu

tokio streso požymiai nepraeina per pusę metų po ištuokos, galima prognozuoti, kad vyrui bus sunku visiškai nutraukti emocinį ryšį su iširusia šeima (Navaitis G., 2006).

Beveik pusė išsiskyrusių vyrų vėl veda ar užmezga ryšį su moterimi per pirmus penkerius metus po ištuokos. Penktadalis tai padaro tik po dvidešimties ar daugiau metų po ištuokos. Nuolatinio naujo emocinio ryšio nesugeba užmegzti vyrai, kurie buvo patenkinti savo šeimyniniu gyvenimu, o ištuoka jiems buvo visiškai netikėta (Navaitis G., 2006).

G. Navaitis teigia, kad viena iš svarbesnių prielaidų – viltis, kad pavyks sutikti moterį, su kuria bus gera ir lengva. Praėjus maždaug pusantrų metų po ištuokos jau nebedžiugina savarankiškumas, kai galima niekam neatsiskaitinėti už savo poelgius ir laiką, o vis labiau vargina netvarkyta buitis. Slėgusią atsakomybę už šeimą pakeičia atsakomybė už patį save, savo ateitį, ir nekiekvienas gali ją prisiimti. Be to, šiuo laikotarpiu šeimyniniai barniai jau primiršti, o malonūs prisiminimai ryškesni (Navaitis G., 2006).

Anot Kraigo G., dauguma išsiskyrusių vyrų susidūrė su praktinėmis problemomis, susijusiomis su namų ūkio organizavimu, kadangi jie buvo špratę, kad šias užduotis vykdė jų žmonos. Be to, vyrai teigė, kad patiria finansinius sunkumus. Kai kurie iš jų pažymėjo, kad po pajamų paskirstymo dviem namams, pinigų likdavo tiek mažai, kad jiems sunkiai sekėsi išgyventi. Dauguma surasdavo antrą darbą ar dirbdavo viršvalandžius, kad būtų įmanoma susitvarkyti su išaugusiomis išlaidomis. Kaip taisyklė, geresnis psichologinis ir emocinis prisitaikymas būdingas tiems vyrams, kurie iki skyrybų turėjo aukštą socioekonominį statusą (Kraig G., 2000).

Tikėtina, kad antroji vyro santuoka gali būti laiminga. Nors nuo santuokos nesėkmės neapsaugotas nė vienas. Sukurti artimus santykius su drauge gali būti sunkiau tam vyrui, kuris emociškai susijęs su buvusia žmona (Navaitis G., 2006).

Moteris po skyrybų

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad išsiskyrusios moterys turi daugiau sveikatos sutrikimų. Išsiskirdamos jos gali prarasti ne tik vyrą, bet ir savo sveikatą. Tokia išvada padaryta atlikus pirmą tyrimą, kurio objektas – ilgalaikis skyrybų sukulto streso poveikis sveikatai. Tyrimas truko dešimt metų. Buvo stebimi sveikatos pakitimai moterims išsiskyrus. Skyrybos tiesiogiai nepaveikė fizinės sveikatos, tačiau turėjo įtakos jų psichinei būsenai. Praėjus trejiems metams po skyrybų moterų išgyvenamas stresas buvo septyniais procentais didesnis nei ištekėjusių moterų. Praėjus dešimčiai metų jų sveikata pablogėjo net trisdešimt septyniais procentais. Pasak F. Lorenz, tarp skyrybų sukeltų

problemų (finansiniai sunkumai, vaikų auklėjimo problemos) ir sveikatos pablogėjimo egzistuoja ryšys (F.Lorenz,2007).

Kraig G. Tvirtina, kad moterims aukštas socioekonominis statusas lemia teigiamo psichologinio funkcionavimo pagrindą. Jos linkusios manyti, kad po skyrybų atsiranda „dar viena galimybė“. Kitoms vien mintis apie vienatvę kelia siaubą. Moterims kiek sunkiau nei vyrams palaikyti draugiškus santykius su savo pažįstamais, kurie nėra išsituokę, tvarkyti finansinius ir teisinius dalykus (Kraig G., 2000).

Naricinas N. Teigia, kad dažnai po skyrybų moterys išgyvena kaltės jausmą. Lyg ji nesugebėtų išsaugoti šeimos, išlaikyti vyrą. Įdomu tai, kad šis jausmas priešingas atsirandančiam skyrybų pradžioje, kai kiekvienas kaltina kitą visose jo nelaimėse, o kai skyrybos įvyksta – pradeda kaltinti patys save. Bet ne dėl to, kad nėra ko kaltinti, tiesiog po skyrybų asmuo jaučiasi nevykėliu.

Apskritai vyrauja požiūris, kad materialiai išlaikyti šeimą turi vyras, o moteris atsako už namų židinio išsaugojimą. Dabartiniame šeimos kodekse nurodoma, kad šeimyninių pareigų pasidalijimas – sutuoktinių asmeninis reikalas. Būtent dėl šio klaidingo įsitikinimo, moterims sunkiau išgyventi skyrybų procesą. Dėl to, kad moteris siekia išsiskirti (o dažniausiai moterys inicijuoja skyrybas), ji bus smerkiama visose visuomenės instancijose. Todėl kartais moteris geriau kentės nekenčiamą vyrą, nei klausytis priekaištų. Tai tiesa, kad moterys dažniausiai būna iniciatorėmis, bet tai nereiškia, kad moteris žlugdo šeimą. Greičiausiai tai paaiškinama tuo, kad moterims geriau išeiti nei likti bejausmėje, yrančioje šeimoje, dabar išaugusios ekonominės, psichologinės nepriklausomybės dėka ji turi galimybę tai padaryti (Naricin N., 2006).

Moterys, kurios iki vedybų buvo namų šeimininkėmis, paprastai patirdavo finansinius sunkumus, ypač kai jų buvę vyrai laiku nemokėdavo alimentų. Dėl tokių ekonominių sunkumų moterys būdavo priverstos mažiau leisti laiko su vaikais, beveik nelikdavo laiko sau (Kraig, 2000).

Apskritai, mūsų visuomenėje skyrybos turi labiau neigiamą atspalvį nei teigiamą. Kitais žodžiais tariant, socialinis požiūris neduoda žmonėms teisės apsirikti. Apie išsiskyrusius asmenis dauguma iš karto mano: „kas tai per žmogus, jei nuosavas vyras ar žmona nesugebėjo su juo (ja) gyventi?“. Suprantama, kad toks požiūris neturi jokio pagrindo. Bet, pirmas įspūdis pats stipriausias. Todėl, dauguma ir nesiskiria – kad nesugadintų aplinkinių nuomonės apie save. Kaip be būtų, dažnai skyrybos tampa vienintele išeitimi išlaisvinti vienas kitą nuo dviejų svetimų, o kartais ir kariaujančių žmonių, ir suteikti kiekvienam galimybę atrasti savo asmeninę laimę.

1.7 Tyrimo tikslas, uždaviniai, hipotezės

Tyrimo tikslas – ištirti Lietuvos visuomenės nuostatą skyrybų klausimu.

Tyrimo uždaviniai:

- Išsiaiškinti kaip skyrybas vertina jas išgyvenę asmenys;
- Išsiaiškinti kaip skyrybas vertina su jomis tiesiogiai nesusidūrę asmenys;
- Ištirti kaip skyrybas vertina skirtingo amžiaus respondentai;
- Ištirti kaip skyrybas vertina skirtingų lyčių atstovai;
- Ištirti kaip skirtingai priimami išsiskybę vyrai ir moterys.

Tyrimo hipotezės:

- Žmonės susidūrę su skyrybomis vertina jas palankiau;
- Vyresnio amžiaus asmenys vertina skyrybas neigiamai;
- Išsiskyrusios moterys visuomenėje priimamos sunkiau;
- Vyrai palankiau priima skyrybas išgyvenusius asmenis;
- Miesto gyventojams labiau priimtinos skyrybos kaip išeitis.

2. Tyrimo metodika.

Šioje dalyje aptariamas atlikto tyrimo tipas bei tyrimo metu panaudotas duomenų rinkimo ir analizavimo metodas, pateikiama respondentų demografinė charakteristika, nurodoma kada ir kur buvo atliktas tyrimas.

2.1 Tiriamieji

Tyrimas buvo atliktas Vilniaus mieste ir viename iš Ignalinos rajono kaimų. Tyrime dalyvavo 100 respondentų. Jų tarpe buvo 44 vyrai ir 56 moterys. Kurių tarpe buvo išsiskyrusių, vedusių, nesudariusių santuokos ir našlių.

2.2 Tyrimo metodas

Tyrimo tikslui pasiekti buvo naudojamas kiekybinio tyrimo metodas – apklausa. Tyrimas buvo atliekamas anketavimo būdu. Individualiai buvo pateiktos anoniminės anketos su 20 klausimų (1 priedas). Šis metodas pasirinktas tikslingai siekiant gauti kuo daugiau informacijos apie tiriamą reiškinių. Metodas leidžia nagrinėti visuomenės požiūrį, atskleisti tam tikrų jos segmentų nuomonių skirtumus, atsirandančius dėl kiekvieno konkretaus žmogaus asmeninės patirties. Klausimynas buvo skirtas ištirti kelių respondentų grupių nuostatas.

Visus anketos klausimus galima suskirstyti į tam tikrus blokus: klausimai surinkti duomenims apie respondentą, (t.y. apie jo lytį, šeimines padėtį, ar turi vaikų, kiek respondentui metų, gyvenamoji vieta, pajamos ir išsilavinimas). Taip pat buvo prašoma nurodyti kaip respondentas susidūrė su skyrybomis savo gyvenime ir kaip jas vertina, su kokiomis sąvokomis asocijuoja. Kitą bloką sudarė tam tikri teiginiai norint sužinoti respondento nuomonę sėkmingų skyrybų klausimu. Kitas blokas klausimų buvo skirtas įvertinti visuomenės požiūrį į išsiskyrusius moterį, vyrą ir skyrybas patyrusias šeimas. Respondentai buvo prašomi įvertinti juos nuo labai teigiamai iki labai neigiamai. Sekantis blokas pateikė išsiskyrusių asmenų praradimus ir laimėjimus, respondentai turėjo pažymėti penkis svarbiausius jų nuomone variantus. Ir paskutinis blokas anketos klausimų buvo skirtas skyrybų veiksnių įtakai ištirti. Respondentai turėjo pažymėti kaip stipriai pateikti veiksniai lemia skyrybų suvokimo kitimą

Anketoje buvo naudojami uždari klausimai, pateikiami su atsakymų variantais, iš kurių respondentas gali pasirinkti vieną arba kelis labiausiai tinkančius variantus ar įrašyti savo variantą.

Prieš pateikiant klausimyną, respondentams buvo paaiškinta anketos užpildymo tvarka.

2.3 Tyrimo procedūra, duomenų apdorojimo ir analizės metodas

Tyrimo metu gauti duomenys buvo suvesti į personalinį kompiuterį ir apdoroti naudojant Microsoft Word, Excel ir statistinių duomenų apdorojimo paketą „SPSS 10 for Windows“. Apdorojant duomenis buvo nustatomos visų atsakymų procentinės išraiškos. Analizuojant ir išryškinant skirtumus buvo naudojamas χ^2 (chi-kvadratas), statistikos kriterijus, skirtas nustatyti kintamųjų priklausomybę, pvz., Ar atsakymas į klausimą priklauso nuo tiriamųjų grupės. Skirtumas buvo laikomas statistiškai reikšmingu jeigu $\alpha=0,05$. Taip pat buvo naudojama aprašomoji statistika. Duomenų patikimumo lygmuo – 95%.

Pirmiausiai duomenys apdoroti matematinės statistikos metodais, o po to atlikta teorinė analizė, kuri padėjo realizuoti tyrimo uždavinius ir patvirtinti ar paneigti iškeltas hipotezes.

Tyrimo duomenys susisteminti pateikti lentelėmis ir grafikais naudojant Microsoft Excel programą. Grafikai nubraižyti pagal rezultatų procentinį pasiskirstymą. Grafikams buvo naudojamos stulpelinės, juostinės ir skritulinės diagramos.

3. Tyrimo rezultatai ir jų analizė

3.1 Bendri duomenys apie tiriamuosius

3.1.1 Tyrimo eigoje buvo apklausta 100 respondentų. Jų tarpe buvo 44 vyrai ir 56 moterys. Iš jų 27 proc. tuo metu buvo išsiskyrę, 41 proc. gyvena santuokoje, 24 proc. nebuvo vedę ar ištekėjusios, 8 proc. buvo našliai ir našlės.

Padėtis Lytis	Nevedęs/netekėjusi	Vedęs/ištekėjusi	Išsituokęs/išsituokusi	Našlys/našlė
vyras	14	14	11	5
moteris	10	27	16	3

3.1.2 Respondentų amžius buvo suskirstytas tam tikrais tarpsniais. Pagal gautus rezultatus buvo apskaičiuota, kad respondentai, kurių amžius buvo:

- iki 21 metų sudarė 10 proc. visos imties,
- nuo 22 iki 30 metų sudarė 34 proc.
- nuo 31 iki 40 metų sudarė 20 proc.
- nuo 41 iki 50 metų sudarė 28 proc.
- daugiau nei 51 metai sudarė 8 proc.

3.1.3 Pagal gyvenamąją vietą respondentai buvo padalinti į dvi grupes. Apdorojus duomenis paaiškėjo, kad miesto gyventojai sudarė 72, o kaimo gyventojai 28 proc.

3.1.4 Surinkus duomenis paaiškėjo, kad 76 proc. apklaustųjų turėjo vaikų ir 24 neturėjo.

3.1.5 Respondentų išsilavinimas pasiskirstė sekančiu būdu:

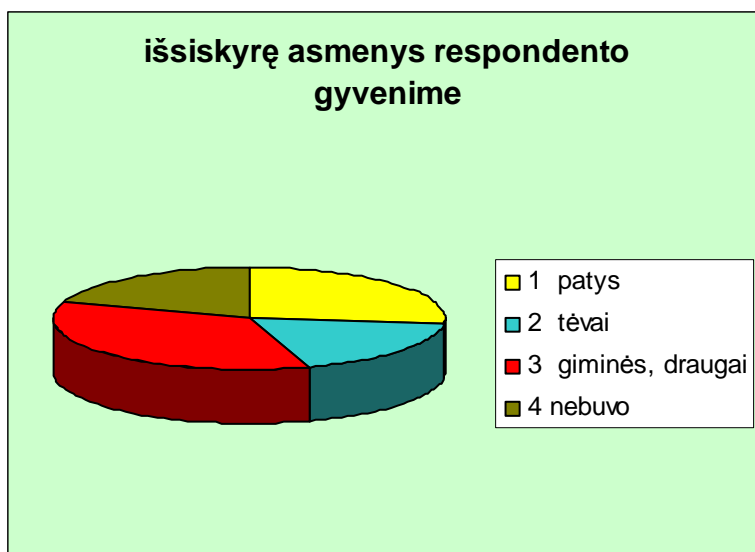
- a) Vidurinis – 4 proc.
- b) Aukštesnysis/profesinis/technikumas 48 proc.
- c) Aukštasis 48 proc.

3.1.6 Respondentų pateikti atsakymai apie jų mėnesines pajamas litais pasiskirstė taip:

- Esu išlaikomas/ išlaikoma pažymėjo 2 proc. respondentų.
- 0-500 lt gauna 14 proc.
- 500-800 lt gauna 34 proc.
- 800-1200 lt gauna 46 proc.
- 1200-2000 gauna 4 proc.
- 2000 ir daugiau gauna 6 proc.

3.2 Respondentų susidūrimas su skyrybų reiškiniu

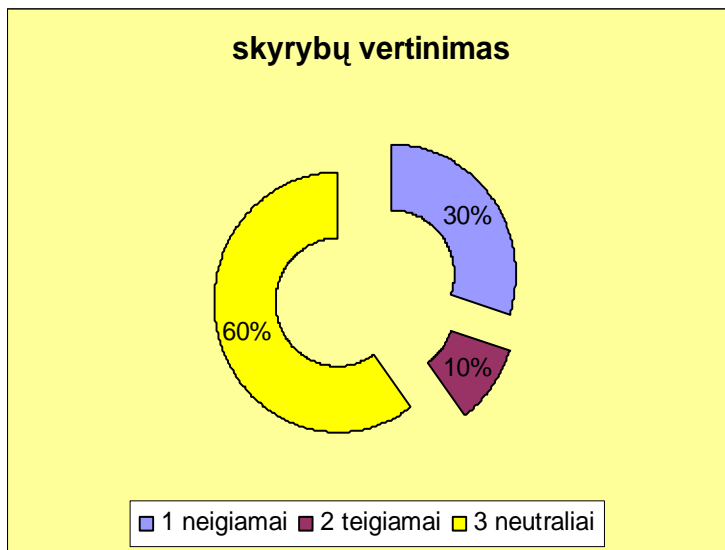
Viename iš pirmųjų klausimų respondentai turėjo pažymėti kaip jie susidūrė su skyrybomis. Gauti duomenys parodė, kad 27 proc. apklaustųjų buvo patys išsiskyre, 18 proc. išgyveno savo tėvų skyrybas, 35 proc. pažinojo išsiskyrusius tarp savo giminių ar artimų draugų. Galiausiai 20 proc. respondentų nebuvo susidūrę su skyrybomis savo gyvenime.

1 pav. Susidūrimas su skyrybomis.

3.3 Skyrybų vertinimas

Atsakymai į šį klausimą parodė, kad 30 proc. apklaustųjų vertina skyrybas neigiamai. Niekas neįvertino labai neigiamai. Todėl sumoje tai sudarė taip pat 30 proc. Teigiamai skyrybas įvertino 10 proc., labai teigiamai taip pat kaip ir labai neigiamai niekas neįvertino. Sumoje tai 10 proc. Nuomonės neturėjo, t.y. negalėjo įvertinti nei neigiamai, nei teigiamai 60 proc. respondentų. Taigi, galima pamatyti, kad pačioje anketos pradžioje respondentai skyrybas vertino labiau neigiamai. Didžioji dalis apklaustųjų, kuri taip stipriai išsiskiria 2 pav., nepateikė savo tvirtos nuomonės.

2 pav. Skyrybų vertinimas

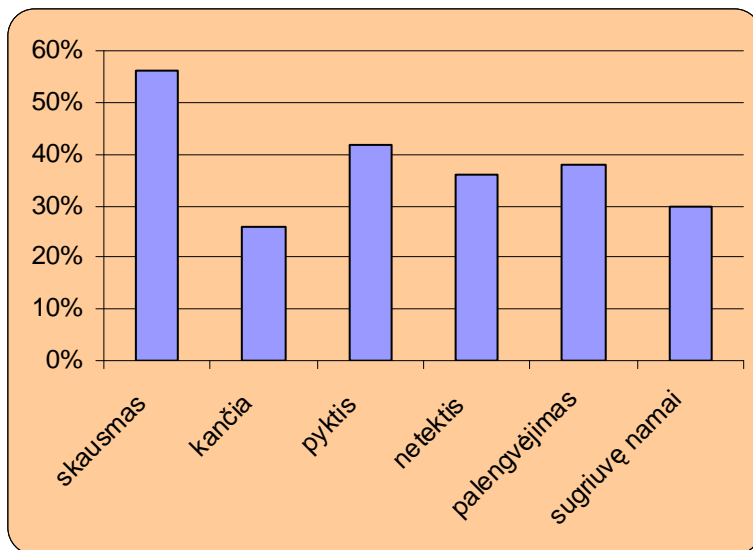
Taip pat norint nuodugniau ištirti skyrybų vertinimą, respondentų buvo prašoma pažymėti kas jų manymu yra skyrybos: besąlygiškas blogis ar išsivadavimas nuo blogio. Pirmą variantą pasirinko 18 proc. apklaustųjų, atitinkamai 82 proc. pirmenybę suteikia antram variantui.

Palyginus atsakymus į šiuos du klausimus galima pastebėti, kad atsakymuose į antrą klausimą vyrauja ryškus palankesnis požiūris į skyrybas. Taip pat galima paminėti, kad nustatant skirtumus tarp miesto ir kaimo gyventojų vertinimų, šiuo klausimu išryškėjo patys didžiausi skirtumai iš visų anketos klausimų. Miestiečiai teigia, kad skyrybos – tai išsivadavimas nuo blogio, tuo tarpu, kaimo gyventojai pasisakė už tai, kad skyrybos yra besąlygiškas blogis ($p=0,004 < 0,05$).

3.4 Skyrybų reiškinio sukeltos asociacijos

Viename iš klausimų tiriančių požiūrį į skyrybas buvo pateikta tam tikras skaičius sąvokų, kurios galėtų asocijuotis su skyrybomis. Respondentų buvo prašoma pažymėti tris labiausiai atspindinčias. Apdorojus pateiktus atsakymus paaiškėjo, kad daugiausiai buvo pasirenkamos tokios sąvokos kaip skausmas (56 proc.), kančia (26 proc.), pyktis (42 proc.), netektis (36 proc.), palengvėjimas (38 proc.), sugriuvę namai (30 proc.); rečiau buvo pasirenkamos sąvokos: džiaugsmas (14 proc.), palikti vaikai (10 proc.), neatsakingi tėvai (11 proc.), drąsa (12 proc.), šeimyninių vertybių stoka (13 proc.), vienatvė (14 proc.). Niekas iš respondentų nepasirinko tokių variantų kaip taika ir laimė.

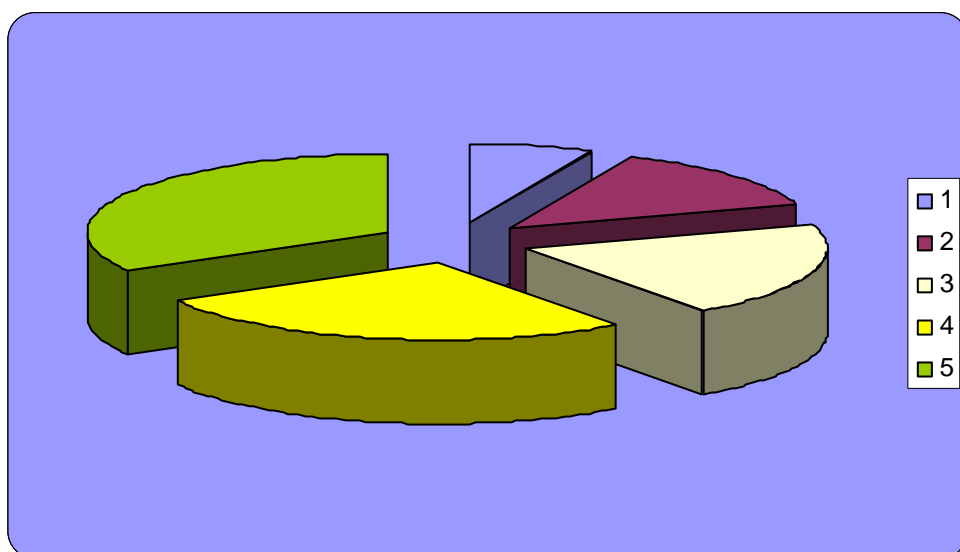
3 pav. pateikti atsakymų variantai, kurie gavo daugiausiai procentų.

3 pav. Skyrybų sukeltos asociacijos

3.5 Ką teikia skyrybos

Respondentų buvo prašoma pažymėti ką jų manymu buvusiems sutuoktiniams suteikia skyrybos. Šis atsakymas irgi leido tirti kaip apklaustieji asmenys vertina skyrybų reiškinį. Atsakymai pasiskirstė sekančiu būdu: kad skyrybos teikia trokštamą palengvėjimą pažymėjo 38 proc. respondentų (diagramoje žymima skaičiumi 5); laisvę nuo apribojimų 16 proc. (diagramoje skaičius 2); laisvę nuo sielvarto ir kančių 16 proc. (diagramoje skaičius 3) Kiti pažymėjo, kad skyrybos buvusiems sutuoktiniams teikia gyvenimą pilną bauginančios vienatvės, tai sudarė 20 proc. (diagramoje skaičius 4), taip pat variantą - gyvenimą pilną nežinios kaip susitvarkyti – pasirinko 10 proc. (diagramoje skaičius 1) Galima daryti išvadą, kad kaip laisvę nuo daugelio dalykų skyrybas vertina net 70 proc. respondentų, tuo metu kai 30 proc. priima skyrybas kaip bauginančią ateitį.

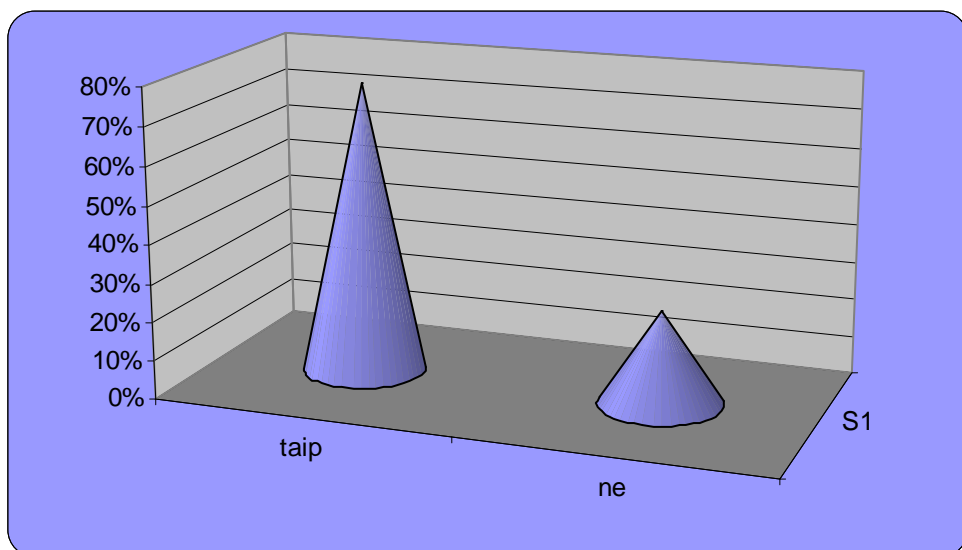
4 pav. Ką teikia skyrybos

3.5 Skyrybų priėmimas ar atmetimas

Norint sužinoti kaip visuomenė vertina savo artimų žmonių sprendimą skirtis buvo klausama kaip jie reaguotų sužinojus tokią naujieną. Dauguma respondentų atsakė, kad palaikytų tuos asmenis, ši dauguma sudarė 66 proc. Taip pat 10 proc. respondentų pažymėjo, jog pritartų artimų žmonių sprendimui.

3.7 Sėkmingos skyrybos

Sekantis blokas klausimų buvo skirtas ištirti visuomenės nuostatą tokiu klausimu kaip sėkmingos skyrybos. Visų pirma, buvo klausama ar jos iš vis įmanomos. Ir net 76 proc. atsakė teigiamai. Atitinkamai 24 proc. respondentų paneigė šią galimybę.

4 pav. Sėkmingų skyrybų įgyvendinimas

Taip pat buvo paklausta ar buvę sutuoktiniai gali būti draugais, priešais, ar nors sėkmingai bendrauti reikalui esant, pvz., tartis dėl bendrų vaikų auklėjimo. Apibendrinus duomenis paaiškėjo, kad respondentų nuomone buvę sutuoktiniai daugiausiai gali sėkmingai bendrauti reikalui esant, t.y. 52 proc. Taip pat 32 asmenys tiki, kad buvę sutuoktiniai gali būti net draugais. Ir tik 16 proc. visų apklaustųjų teigė, kad buvę sutuoktiniai gali būti tik priešais.

3.8 Išsiskurusios moters vertinimas

Naują anketos bloką sudarė klausimai skirti ištirti visuomenės požiūrį į išsiskurusius vyrą ir moterį. Visų pirma, buvo paklausta ar respondentai linkę kaltinti kokios nors lyties atstovą. Apdorojus duomenis paaiškėjo, kad didžioji dalis respondentų pažymėjo, kad skyrybų kaltininkas dažniausiai

priklauso nuo konkrečios situacijos. Tik 6 proc. apklaustųjų buvo nelinkę kaltinti nei vieno iš sutuoktinių, 24 proc. teigė, kad dėl skyrybų kalti abudu sutuoktiniai. Įdomu tai, kad moterį kaip skyrybų kaltininę pažymėjo tik 2 proc. apklaustųjų, o vyrą palyginus daug didesnis skaičius, t.y. 20 proc.

Vėliau buvo pateikti tam tikri teiginiai apie išsiskyrusią moterį. Ir respondentai turėjo pažymėti atsakymų variantus nuo visiškai sutinku iki visiškai nesutinku. Toliau bus nagrinėjami kiekvienas iš teiginių nuodugniau.

Vienas pirmųjų teiginių buvo tas, kad išsiskyrusi moteris turi galimybę susikurti naują gyvenimą. Šiam teiginiui visiškai pritarė net 52 proc. apklaustųjų ir 34 proc. pažymėjo, kad sutinka. Įdomu, tai kad neatsirado griežtai nesutinkančių su šiuo teiginiu, tik tai 14 proc. respondentų pareiškė, kad neturi nuomonės šiuo klausimu.

Teiginys, kad išsiskyrusi moteris yra žlugusi visuomenės akyse, kaip ir buvo tikėtasi, pateikė priešingas tendencijas, nei atsakymuose į pirmą teiginį. Tai, kad išsiskyrusi moteris yra žlugusi visuomenės akyse pažymėjo 26 proc. respondentų (tik 2 proc. visiškai sutinka ir 24 proc. sutinka). 14 proc. neturėjo nuomonės šiuo klausimu, ir 60 proc. nesutiko su pateiktu teiginiu (48 respondentai pasisakė prieš ir 12 išreiškė visišką nesutikimą).

Tai, kad išsiskyrusi moteris yra nelaiminga pažymėjo 38 proc. respondentų, 28 negalėjo nei patvirtinti, nei paneigti šio teiginio. Galiausiai 34 proc. apklaustųjų nesutiko.

Išsiskyrusią moterį pavadinti drąsia ir savarankiška sutiko net 76 proc., 12 proc. negalėjo nei sutikti, nei paneigti, ir 12 proc. su šiuo teiginiu nesutiko.

62 proc. respondentų nesutiko su tuo, kad išsiskyrusi moteris buvo bloga žmona. 22 proc. neturėjo nuomonės šiuo klausimu, ir 16 proc. sutiko.

64 proc. respondentų sutiko su tuo, kas išsiskyrusi moteris iki skyrybų dažniausiai turi savo asmenines pajamas. 30 proc. negalėjo nei patvirtinti, nei paneigti šio teiginio. Ir 6 proc. apklaustųjų nepalaikė šios nuostatos, iš kurių net 4 asmenys pareiškė visišką nesutikimą.

Tai, kad išsiskyrusi moteris mažiau rūpinasi vaikais negu santuokoje gyvenanti moteris pažymėjo tik 28 proc. 14 asmenų neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Ir 58 proc. apklaustųjų visiškai nesutiko su pateiktu teiginiu. Analizuojant duomenis išryškėja, kad dauguma respondentų palaiko išsiskyrusias moteris ir nemano, kad jos kažkuo nusikaltusios.

Tiriant nuostatą apie išsiskyrusią moterį buvo bandoma sužinoti kaip ją priima pilnos šeimos. Apdorojus duomenis paaiškėjo, kad vis dėlto 46 proc. respondentų sutiko su tuo teiginiu, kad išsiskyrusi moteris sunkiau priimama pilnų šeimų. 20 proc. negalėjo apsispręsti kaip vertinti ir 34 proc. nesutiko. Galima pastebėti, kad šioje vietoje nėra ryškių atsakymų skirtumų.

Tai, kad išsiskyrusi moteris turi daugiau sveikatos sutrikimų patvirtino 26 proc. 18 asmenų pareiškė, kad nei sutinka, nei nesutinka. 56 proc. apklaustųjų nesutiko su šiuo teiginiu.

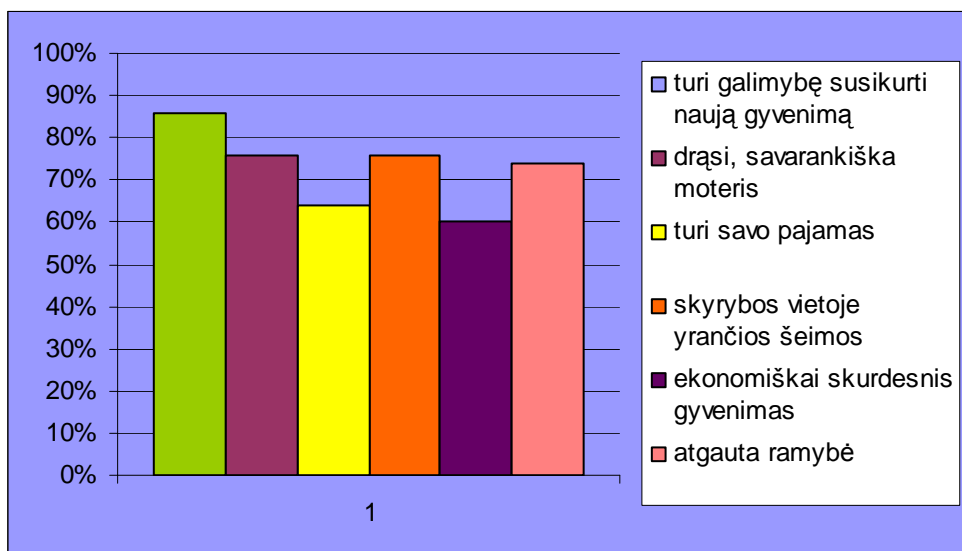
Teiginį, kad išsiskyrusi moteris pasirinko skyrybas vietoj gyvenimo yrančioje šeimoje palaikė net 76 proc. respondentų. Tai sudaro didžiąją daugumą. 20 proc. asmenų susilaikė nuo vertinimo. Ir tik 4 proc. griežtai nesutiko su šia nuostata.

Apdorojus gautus duomenis paaiškėjo, kad nebuvo aptikta didelio nuomonių skirtumo tarp pasisakančių už ir prieš tą teiginį, kad išsiskyrusi moteris praranda aplinkinių palaikymą. Su tuo sutiko 34 proc. ir nesutiko 40 proc. Likusieji 26 asmenys neturėjo nuomonės šiuo klausimu.

Siekiant sužinoti visuomenės nuostatą apie tai kokioje ekonominėje padėtyje atsiduria moteris po skyrybų respondentų buvo prašoma pažymėti sutikimą arba prieštaravimą. Tai, kad išsiskyrusi moteris atsiduria ekonomiškai skurdesnėje padėtyje buvo linkę patvirtinti net 60 proc. apklaustųjų. 22 asmenys susilaikė nuo vertinimo, o 18 proc. nesutiko.

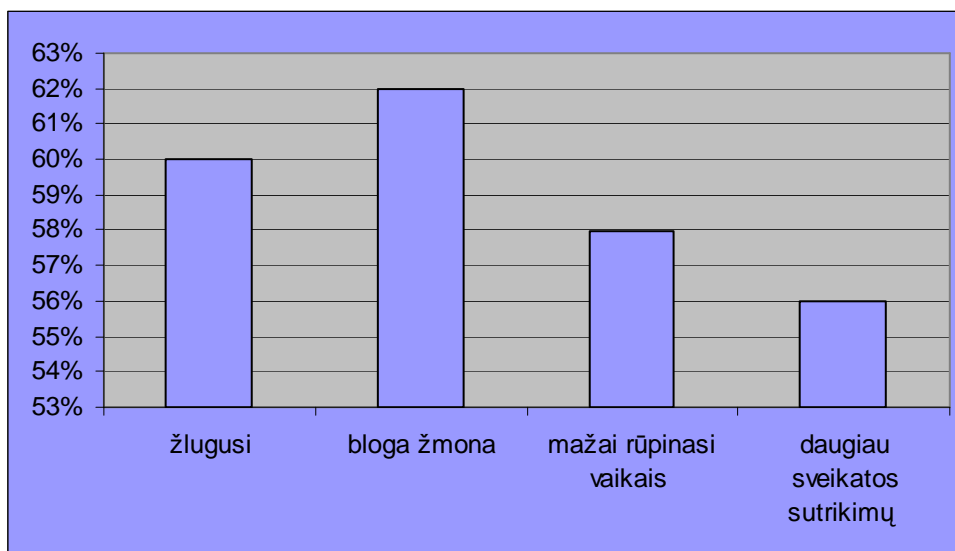
Didžioji dalis respondentų sutiko su tuo, kad išsiskyrusi moteris po skyrybų atgauna ramybę, pasisakančių už tai skaičius sudarė 74 proc., iš kurių 10 respondentų pažymėjo, kad visiškai su tuo sutinka. 12 proc. vis dėlto nesutiko su tuo ir maždaug tiek pat, t.y. 14 proc. neturėjo tvirtos nuomonės šiuo klausimu.

Sekančiame grafike pateikti teiginiai, gavę daugiausiai visuomenės pritarimo.

5 pav. Teiginiai, atspindintys požiūrį į išsiskyrusią moterį

Tuo tarpu, šiame grafike pavaizduoti teiginiai, kuriems visuomenė daugiausiai nepritarė, vertinant išsiskyrusią moterį.

6 pav. Visuomenės nepritarimą gavę teiginiai

3.9 Išsiskyrusio vyro vertinimas

Vienas iš pirmųjų teiginių, žyminčių tam tikras nuostatas į išsiskyrusius vyrus, buvo tas, kad išsiskyręs vyras yra niekam tikęs vyras. Didelių skirtumų tarp atsakymų variantų nebuvo atrasta, kadangi 40 proc. respondentų sutiko su šiuo teiginiu, o 38 proc. nesutiko. Tuo tarpu, 22 asmenys teigė, kad neturi nuomonės šiuo klausimu.

Su tuo, kad išsiskyręs vyras yra geidžiamas jaunikis sutiko 20 proc. apklaustųjų. Tuo metu kai 36 respondentai nesutiko ir pati didžiausia atsakymų dalis teko variantui „neturiu nuomonės“, tas skaičius sudarė net 44 proc.

Tai, kad išsiskyręs vyras buvo neatsakingas tėvas pažymėjo 54 proc. respondentų (7 pav. šis teiginys žymimas raide „a“). Taip išeina, kad tai sudaro didžiąją dalį vertinimų, nes net 32 atsakymai buvo „neturiu nuomonės“, o 14 proc. apklaustųjų nesutiko su šiuo teiginiu.

Vienas iš teiginių, kuriam labiausiai pritarė respondentai buvo tas, kad išsiskyrusį vyrą lengvai priima pilnos šeimos. Su šiuo teiginiu sutiko net 76 proc. apklaustųjų (7 pav. šis teiginys žymimas raide „b“), 8 respondentai neturėjo nuomonės ir 18 nesutiko.

Su tuo, kad išsiskyręs vyras mažai rūpinosi savo šeima sutiko 66 proc. (7 pav. šis teiginys žymimas raide „c“). 16 apklaustųjų negalėjo nei sutikti, nei nesutikti. Tuo tarpu 20 proc. su šiuo teiginiu nesutiko.

Tai, kad išsiskyrusiam vyrui sunku savarankiškai tvarkytis buityje pažymėjo 62 proc. asmenų (7 pav. šis teiginys žymimas raide „d“). 18 neturėjo nuomonės ir 20 proc. apklaustųjų nesutiko su pateiktu teiginiu.

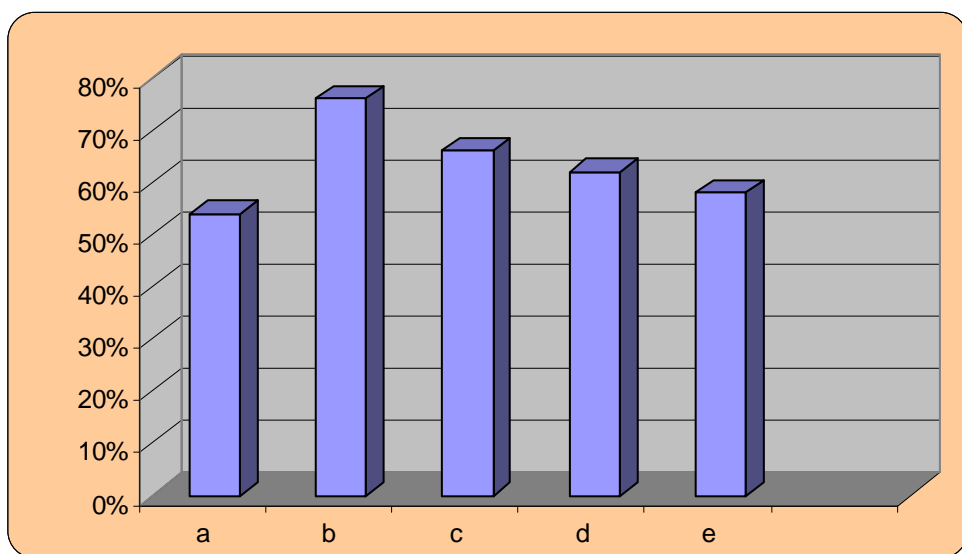
10 proc. respondentų visiškai sutiko ir 48 proc. sutiko su tuo teiginiu, kad išsiskyres vyras nežino ko nori gyvenime. 16 proc. respondentų buvo neutralūs šiuo klausimu, o 26 proc. pažymėjo, kad nesutinka su tokia nuostata.

Išsiskyres vyras buvo nesubrendęs šeimai – teiginys, kurį palaikė 56 proc. apklaustųjų asmenų (7 pav. šis teiginys žymimas raide „e“). 10 proc. neturėjo nuomonės ir 24 proc. nepalaikė tokios nuomonės.

Su tuo, kad išsiskyrusiam vyrui tiesiog nepasisekė su žmona nesutiko net 66 proc. respondentų, 12 buvo neapsisprendę, tuo tarpu 22 proc. asmenų pareiškė sutikimą.

Didelių skirtumų nepastebėta nagrinėjant pateiktas nuomones dėl to, kad išsiskyrusiam vyrui lengviau nei moteriai susitvarkyti su skyrybų pasekmėmis. Sutinkančiųjų ir nesutinkančiųjų santykis buvo 52:46. Likusieji nepateikė savo požiūrio vertinant išsiskyrusio vyro padėtį.

Toliau pateiktame grafike pateikti teiginiai, kuriems labiausiai pritarė respondentai

7 pav. Teiginiai, atspindintys požiūrį į išsiskyrusį vyrą

3.10 Išsiskyrusios šeimos vertinimas

Teiginiui, kad išsiskyrusios šeimos ekonomiškai skurdžiau gyvena pritarė 32 proc. respondentų, tuo tarpu 58 proc. nepritarė, ir 10 proc. neturėjo nuomonės.

Teiginys, kad išsiskyrusios šeimos lygiavertės pilnomis šeimoms, sulaukė pritarimo iš pusės apklaustų asmenų (8 pav. šis teiginys žymimas raide „a“). Nepritarti nusprendė 38 proc. ir 12 proc. susilaikė nuo vertinimų.

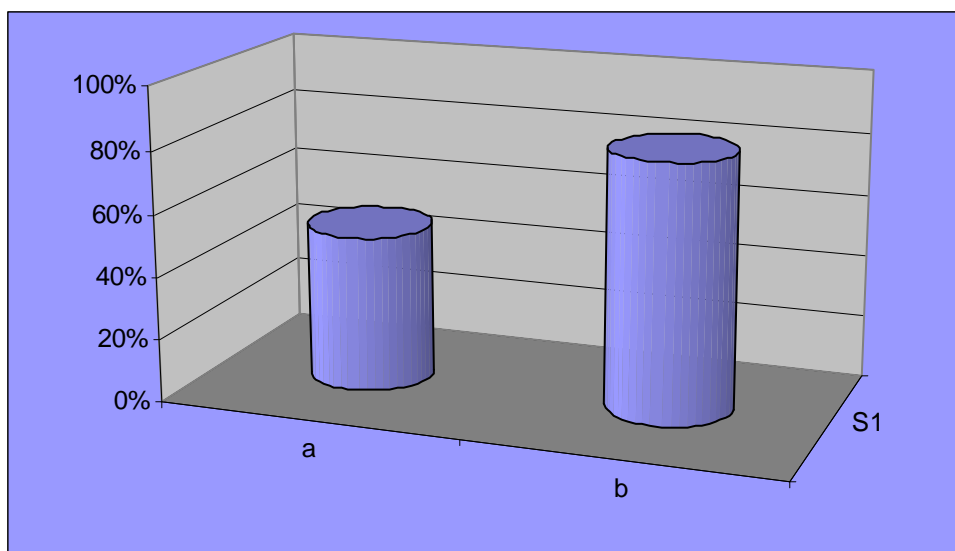
Tam, kad išsiskyrusios šeimos turi daugiau sveikatos problemų nepritarė net 62 proc. respondentų. Tai sudarė gana didelę dalį atsakymų, nes su šiuo teiginiu sutiko tik 22 proc. ir 16 proc. nei palaikė, nei nepalaikė šios nuostatos.

Įdomu ir svarbu tai, kad net 82 proc. respondentų sutiko su ta mintimi, kad išsiskyrusios šeimos gali nugalėti sunkumus ir sėkmingai vystytis ateityje (8 pav. šis teiginys žymimas raide „b“) Apdorojus duomenis paaiškėjo, kad nebuvo nesutinkančių dėl šio teiginio ir tik 18 respondentų pažymėjo, kad neturi nuomonės.

46 proc. respondentų sutiko su tuo, kad išsiskyrusios šeimos visuomenėje vertinamos neigiamai. 26 apklaustieji pareiškė, kad neturi nuomonės šiuo klausimu ir beveik tiek pat nesutiko.

Daugiausiai nesutikimo sulaukęs teiginys buvo tas, kad išsiskyrusios šeimos turi daugiau problemų su teisėsauga. Su juo nesutiko net 64 apklaustųjų. Susilaikiusių nuo vertinimo ir sutinkančių atitinkamai buvo 16 ir 20 proc.

Taigi, analizuojant pateiktus atsakymus įvertinančius požiūrį į išsiskyrusią šeimą, paaiškėjo, kad daugiausiai iš visų pateiktų visuomenė pritaria tokiems teiginiams kaip „išsiskyrusios šeimos lygiavertės pilnomis šeimoms“ ir „išsiskyrusios šeimos gali nugalėti sunkumus ir sėkmingai vystytis ateityje“

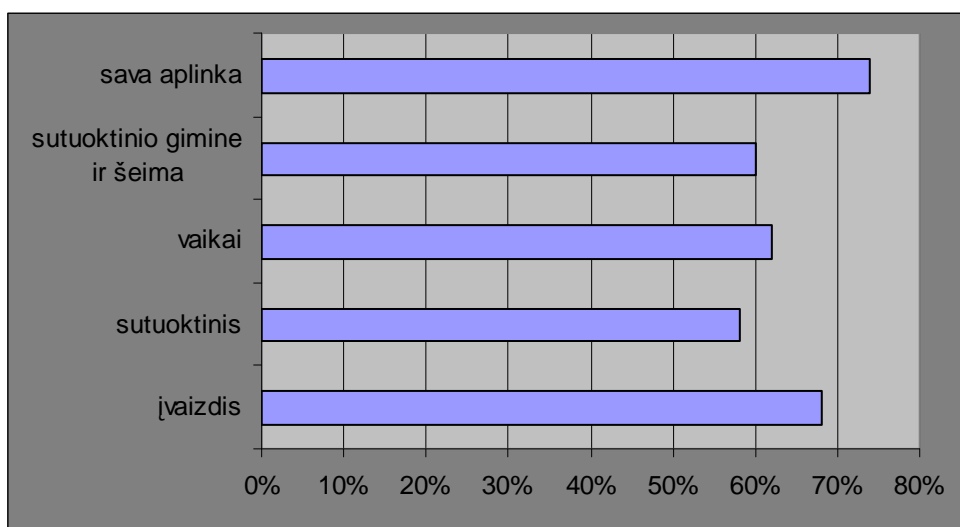

8 pav. Visuomenės pritarimas

3.11 Išsiskurusių asmenų praradimai ir laimėjimai

Sekantis blokas klausimų buvo skirtas sužinoti ką visuomenės manymu praranda ir laimi asmenys, pasirinkę skyrybas kaip išeitį.

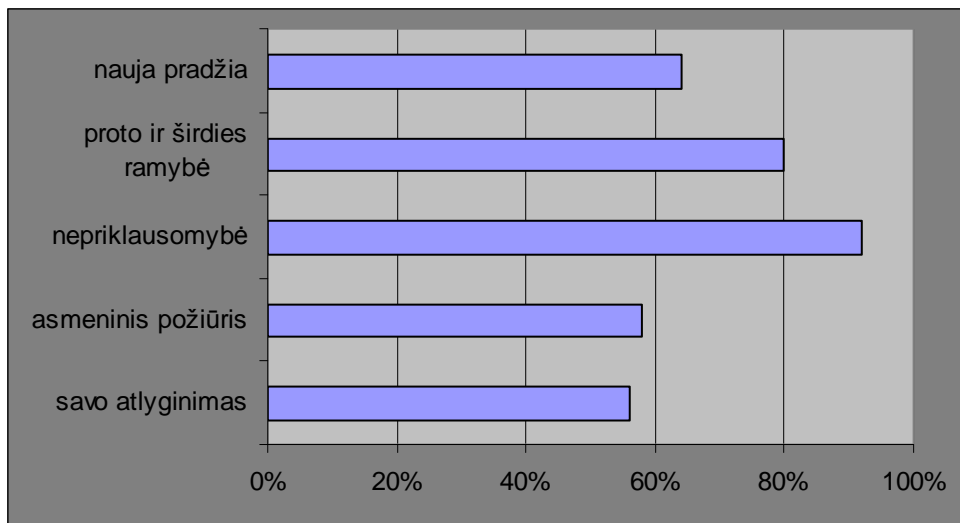
Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad iš 13 pateiktų variantų, žyminčių išsiskurusių asmenų praradimus, daugiausiai buvo minimi sekantys: įvaizdis – 68 proc., sutuoktinis – 58 proc. , vaikai - 62 proc., sutuoktinio giminės ir šeima – 60 proc., sava aplinka – 74 proc. (9 pav.).

9 pav. Išsiskurusių asmenų praradimai

Tai, kad išsiskyrę asmenys praranda savo vaidmenį pažymėjo 42 respondentų, padėtį 46 proc., bendrus siekius 46 proc. Tik 16 proc. pažymėjo, kad praranda bendrus draugus ir 7 proc. bažnyčią, t.y. nebetiki Dievu, nustoja lankytis. Mažiausiai dėmesio susilaukė tokie atsakymų variantai kaip darbas ir pinigai, 2 ir 5 proc. atitinkamai.

Nagrinėjant išsiskyrusių asmenų laimėjimus daugiausiai dėmesio susilaukė tokie atsakymų variantai kaip nepriklausomybė – 92 proc., proto ir širdies ramybė – 80 proc., nauja pradžia – 64 proc., asmeninis požiūris – 58 proc., savo atlyginimas – 56 proc. (10 pav.).

10 pav. Išsiskursių asmenų laimėjimai

Taip pat palyginus dažnai respondentai pažymėdavo tokius atsakymus kaip savo paties patrauklumo įvertinimas (30 proc.), saugumas (26 proc.), nauji iššūkiai (22 proc.), nuoširdumo valandos su vaikais (18 proc.). Mažai dėmesio sulaukė tokie laimėjimai kaip įvaizdis (8 proc.), vardas (8 proc.) ir nauji draugai (10 proc.).

3.12 Veiksniai, įtakoiantys skyrybų suvokimą

Paskutinis blokas klausimų buvo skirtas skyryboms kaip socialiniui reiškiniui. Buvo bandoma sužinoti visuomenės nuomonę apie tam tikrų veiksnių įtaką nuostatos kitimui skyrybų atžvilgiu. Respondentai turėjo pažymėti kaip stipriai tam tikras veiksnys galėjo lemti skyrybų suvokimo transformaciją.

Vienas pirmųjų išvardintų buvo - technologiniai veiksniai (pvz., technikos ir mokslo pažanga). Tai, kad labai įtakoja ir įtakoja pasisakė 44 proc. respondentų. Tiek pat atsakiusiųjų pareiškė, kad jų nuomone tai neturi įtakos ir 12 proc. neturėjo nuomonės.

Kultūrinių pokyčių veiksnys (visuomenės normų ir vertybių virsmas) respondentų buvo žymimas kaip vienas labiausiai įtakojančių. Šis atsakymas surinko net 90 proc. Atitinkamai 10 proc. respondentų nuomone šis veiksnys neturi įtakos nuostatos skyrybų atžvilgiu kitimui.

Institucinės kontrolės praradimas, t.y. kai leidžiama nebesirūpinti savo sutuoktiniu iki mirties, anot 66 proc. respondentų įtakoja. Tuo tarpu 20 proc. nesutiko su tuo ir 14 proc. pažymėjo, kad neturi nuomonės.

Savęs realizavimo ir pripažinimo poreikių svarbos didėjimo veiksnys kaip didelę įtaką darantis buvo pažymėtas net 94 proc. respondentų. Likusieji 6 proc. tik susilaikė nuo atsakymo ir netgi niekas nesutiko.

Didėjanti individualizacija anot respondentų yra pats svarbiausias veiksnys nuomonei apie skyrybų kitimą. Visi pateikti atsakymai buvo visiškai sutinku ir sutinku, nei vienas respondentas nepažymėjo, jog neturi nuomonės ar jo manymu, šis veiksnys neįtakoja.

Teiginys - bet kokių įtakos formų atmetimas – taip pat gavo daug pritarimo. Šis atsakymas surinko 84 proc. Tik 6 proc. nesutiko, kad gali įtakoti. Likusieji respondentai pažymėjo, kad nežino kaip atsakyti.

Tai, kad didėjanti moterų ekonominė nepriklausomybė nuo vyrų įtakoja skyrybų suvokimą pažymėjo 92 proc. 4 proc. nesutiko su tuo ir 4 proc. paskelbė neturintys nuomonės.

Teiginys - šeimos funkcijų pasikeitimas – palyginus su ankstesniaisiais, anot respondentų, ne taip stipriai įtakoja. Šis variantas surinko 64 proc. Atitinkamai 20 ir 16 proc. pasiskirstė tarp neišreiškusiųjų savo nuomonės ir manančių, kad šis veiksnys neturi įtakos skyrybų suvokimo kitimui.

Toks veiksnys kaip susilpnėjusi moralė respondentų teigimu taip pat labai įtakoja suvokimo kitimą. Tai pažymėjo net 90 proc. apklaustųjų. 4 asmenys nepateikė savo nuomonės ir 6 proc. buvo prieš.

Pateiktas teiginys, kad skyrybų modelio priėmimas įtakoja suvokimo kitimą nesulaukė didelio respondentų dėmesio. Su tuo, kad kuo daugiau išsiskyrusių porų pažįsta asmuo, tuo normaliesniu reiškiniu laikomos skyrybos sutiko 40 proc. respondentų. 20 proc. nepareiškė savo nuomonės ir beveik tiek pat kaip ir pasisakiusių, kad įtakoja, bet mažiau, t.y. 30 proc. pareiškė, kad jų manymu šis veiksnys neįtakoja skyrybų suvokimo kitimo.

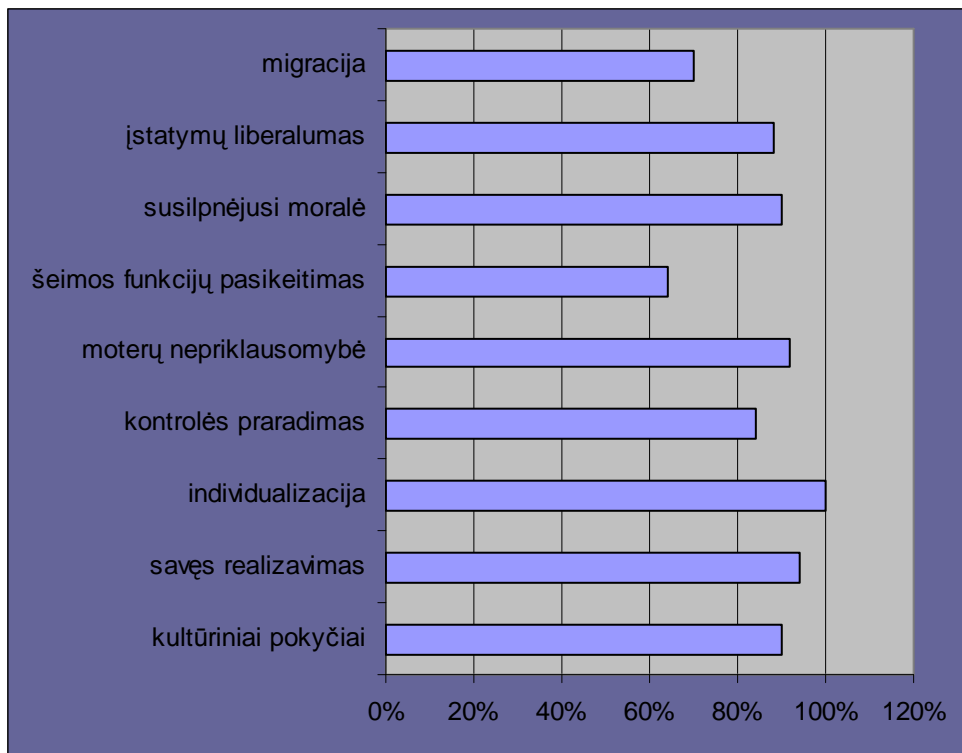
Įstatymų liberalumas skyrybų atžvilgiu pasak gautų duomenų įtakoja skyrybų priėmimo kitimą. Už tai pasisakė 88 proc. Tik du asmenys nepareiškė savo nuomonės šiuo klausimu ir 10 proc. respondentų požiūriu šis veiksnys neturi įtakos.

Tai, kad įgūdžių įveikti konfliktus stoka įtakoja skyrybų priėmimo kitimą pažymėjo 54 proc. Nuomonės neturėjo 12 asmenų. Galiausiai nemaža dalis atsakymų pažymėjo, kad neturi šis veiksnys jokios įtakos (34 proc.).

Migracija, anot respondentų atsakymų, įtakoja skyrybų suvokimą net 70 proc. Tuo tarpu 24 proc. su tuo nesutiko ir 6 proc. nepareiškė savo nuomonės.

Tai, kad urbanizacija gali lemti skyrybų suvokimo kitimą pažymėjo 46 proc. 4 proc. nežinojo kaip atsakyti ir likusieji pusė respondentų, t.y. 50 proc., teigė, kad urbanizacija neturi įtakos.

Toliau pateiktame grafike pateikti tie teiginiai, kurie respondentų manymu labiausiai įtakoja skyrybų suvokimo kitimą.

11 pav. Veiksniai, įtakojantys skrybų suvokimą

4. Rezultatų apibendrinimas

4.1 Hipotezių aptarimas

Darbo pradžioje buvo iškeltos tam tikros hipotezės. Pirmoji iš jų buvo ta, kad žmonės susidūrę su skyrybomis vertina jas palankiau negu tie asmenys, kurie nebuvo susidūrę su skyrybomis. Šiai hipotezei patvirtinti arba paneigti buvo analizuojami atsakymai į tokius anketos klausimus kaip: kaip jūs vertinate skyrybas, kas jūsų manymu yra skyrybos, su kokiomis sąvokomis asocijuojasi šis reiškinys, ar įmanomos sėkmingos skyrybos ir pan. Analizuojant skirtumus buvo naudojamas chi-kvadratas, statistikos kriterijus, skirtas nustatyti kintamųjų priklausomybę. Apdorojus gautus duomenis paaiškėjo, kad pateikti atsakymai į klausimus nepriklauso nuo tiriamųjų grupės. Skirtumas buvo laikomas statistiškai nereikšmingu. Taigi, galima daryti išvadą, kad iškelta hipotezė nepasitvirtino, t.y. nėra reikšmingų skirtumų tarp patyrusių ir nepatyrusių skyrybas asmenų nuomonių.

Antroji hipotezė buvo: vyresnio amžiaus asmenys vertina skyrybas neigiamai. Šiam teiginiui iširti daugiausiai buvo orientuojamasi į atsakymus tų pačių klausimų, kaip ir nagrinėjant pirmą hipotezę. Tik aišku, skirtumų tarp atsakymų variantų buvo ieškoma kitu aspektu, dabar pagrindinis kriterijus buvo amžius. Tačiau, išanalizavus gautus duomenis kintamųjų priklausomybė nebuvo aptikta. Pasirodė, kad statistiškai reikšmingų skirtumų tarp įvairaus amžių respondentų pateiktų atsakymų nebuvo.

Trečioji hipotezė skelbė tai, kad išsiskyrusios moterys visuomenėje priimamos sunkiau. Šiai hipotezei patvirtinti arba paneigti buvo analizuojamas respondentų požiūris į išsiskyrusį vyrą ir moterį. Nors teiginiai, žymintys tokius asmenis nebuvo lygiavertūs, tam tikrų bendrumų vis tiek buvo įmanoma aptikti. Taip pat hipotezei išnagrinėti dėmesys buvo kreipiamas į tuos teiginius, kurie palyginti su kitais gavo daugiausiai procentų.

Priešingai iškeltai hipotezei didžioji dalis respondentų pažymėjo, kad išsiskyrusi moteris turi galimybę susikurti naują gyvenimą, kad ji yra drąsi ir savarankiška moteris, turinti savo pajamas, po skyrybų atgaunanti trokštamą ramybę. Dar daugiau, taip pat daug respondentų pažymėjo, kad nepriima išsiskyrusios moters kaip blogos žmonos, mažiau rūpinančios savo vaikais, negu santuokoje gyvenanti moteris, taip pat nepritaria tam teiginiui, kad išsiskyrusi moteris yra žlugusi visuomenės akyse. Jokių reikšmingų skirtumų tarp nuomonių nebuvo aptikta net lyginant tų asmenų atsakymus, kurie turi vaikų ir kurie neturi. Vienintelis teiginys, kuris turėjo neigiamą atspalvį ir

susilaukė apklaustųjų pritarimo tai buvo tai, kad išsiskyrusi moteris po skyrybų atsiduria ekonomiškai skurdesnėje padėtyje. Taigi, galima tvirtinti, kad iškelta hipotezė nepasitvirtino.

Ketvirtoji hipotezė buvo ta, kad vyrai palankiau priima skyrybas išgyvenusius asmenis. Šiai hipotezei patvirtinti arba paneigti buvo analizuojami atsakymai į klausimus apie skyrybų reiškinio suvokimą, o taip pat atsakymai į teiginius, žyminčius išsiskyrusias moteris ir vyrus. Apdorojus gautus duomenis paaiškėjo, kad nėra jokios priklausomybės, tarp pateiktų atsakymų ir šios respondentų grupės. Ir vyrai, ir moterys vienodai žiūri į skyrybas, požiūris į jas nepriklauso nei nuo amžiaus (kaip jau buvo paminėta), nei nuo lyties. Buvo daroma prielaida, kad gali būti tam tikra priklausomybė tarp lyties ir požiūrio kas kaltas dėl skyrybų, bet statistiškai reikšmingo skirtumo nebuvo aptikta. Taigi, ir ketvirtoji hipotezė nepasitvirtino.

Penkta hipotezė buvo ta, kad miesto gyventojams labiau priimtinos skyrybos kaip išeitis, negu kaimo gyventojams. Analizuojant gautus duomenis buvo atrasta, kad nustatant skirtumus tarp miesto ir kaimo gyventojų vertinimų, šiuo klausimu išryškėjo patys didžiausi skirtumai iš visų anketos klausimų. Pavyzdžiui imant vieną iš labiausiai kategoriškų klausimų, kur buvo įmanomi tik du atsakymai, ir nebuvo tokio atsakymo varianto kaip nežinau ar neturiu nuomonės miesto ir kaimo gyventojai pasidalino į dvi grupes. Miestiečiai teigia, kad skyrybos – tai išsivadavimas nuo blogio, tuo tarpu, kaimo gyventojai pasisakė už tai, kad skyrybos yra besąlygiškas blogis. Lyginant šias dvi grupes išryškėjo statistiškai reikšmingi skirtumai, aptikta priklausomybė tarp grupės ir atsakymų ($p=0,004 < 0,05$).

5. Išvados

1. Vertinant skyrybų reiškinį išgyvenusių ir neišgyvenusių skyrybas respondentų požiūris nesiskyrė statistiškai reikšmingai.
2. Skyrybų reiškinio vertinimai nepriklauso nuo vertinančiojo:
 - lyties,
 - amžiaus,
 - pajamų,
 - išsilavinimo,
 - vaikų turėjimo.
3. Visuomenė palankiai priima išsiskyrusią moterį. Anot apklaustųjų, išsiskyrusi moteris yra draši ir savarankiška, turi savo pajamas, atgauna ramybę ir turi antrą šansą.
4. Išsiskyręs vyras lengvai priimamas visuomenės, bet daug respondentų mano, kad jis buvo neatsakingas tėvas, mažai rūpinosi šeima, sunkiai savarankiškai tvarkosi buityje.
5. Miesto ir kaimo gyventojų požiūris į skyrybas skiriasi statistiškai reikšmingai.
6. Nuostata skyrybų atžvilgiu daugiausiai yra neutrali, tik maža dalis respondentų vertina skyrybas teigiamai, tris kart daugiau respondentų pateikė neigiamą požiūrį.
7. Daugumai respondentų skyrybos yra išsivadavimas nuo blogio.
8. Skyrybos dažniausiai sukelia sekančias asociacijas: skausmas, kančia, pyktis, netektis, palengvėjimas.
9. Respondentų nuomone sėkmingos skyrybos yra įmanomos.
10. Išsiskyrusios šeimos gali nugalėti sunkumus ir sėkmingai vystytis ateityje.
11. Išsiskyrusių asmenų praradimai: įvaizdis, sutuoktinis, vaikai, sutuoktinio giminės ir šeima, sava aplinka.
12. Išsiskyrusių asmenų laimėjimai: nepriklausomybė, proto ir širdies ramybė, nauja pradžia, asmeninis požiūris, savo atlyginimas.
13. Veiksniai, labai įtakojantys skyrybų suvokimą: individualizacija, savęs realizavimo poreikio didėjimas, kultūriniai pokyčiai, kontrolės atmetimas, didėjanti moterų nepriklausomybė, šeimos funkcijų pasikeitimas, susilpnėjusi moralė, įstatymų liberalumas.

LITERATŪRA

1. Bajoriūnas Z., Šeimos edukologija. Vilnius, 1997. p. 340.
2. Laz M., Gyvenimas po skyrybų. Vilnius, 2004. p. 80.
3. Leliūgienė I., Žmogus ir socialinė aplinka. Kaunas, 1997. p. 380.
4. Leliūgienė I., Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas. Kaunas, 2002. p. 480.
5. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso Komentaras, Trečioji knyga, Šeimos teisė. Vilnius, 2002. p. 450.
6. Lorenz. F., Išsiskyrusios moterys turi daugiau sveikatos sutrikimų // Psichologija Tau. Vilnius, 2007. Nr 1, p. 11.
7. Marcinkevičienė D., Vedusiųjų visuomenė: santuoka ir skyrybos. Vilnius, 1999. p. 221.
8. Matulienė G., Šeimos psichologija. Kaunas, 1997. p. 348.
9. Miškinis K., Šeima pasaulio šalių kultūrose. Vilnius, 2006. p. 245.
10. Myers D., Psichologija. Vilnius, 2000. p. 729.
11. Navaitis G., Lietuvos šeima: psichoterapinis aspektas. Vilnius, 1999. p. 300.
12. Navaitis G., Psichologinė parama šeimai. Vilnius, 2000. p. 290.
13. Navaitis G., Psichologinis šeimos konsultavimas. Vilnius, 2002. p.270.
14. Navaitis G., Vyras po skyrybų // Psichologija Tau. Vilnius, 2006. Nr. 6, p. 42-43.
15. Salij J., Santuoka. Skyrybos. Nesakramentiniai ryšiai. Vilnius, 2000. p. 186.
16. Stankūnienė V., Šeimos revoliucija? Iššūkiai šeimos politikai. Vilnius, 2003. p. 298.
17. Stankūnienė V., Šeima, vaikai, šeimos politika. Vilnius, 2005. p. 320.
18. Stein S., Kai sudūžta meilė: tinkamiausia pagalba išsiskyrimo skausmui įveikti. Vilnius, 1997, p. 176.
19. Dictionary of social work, collins education, 1995.
20. Handbook of psychology, volume 6, development psychology
21. Gahler M., Life after Divorse. Edsbruk, 1998. p. 524.
22. Аронс К., Развод: крах или новая жизнь. Санкт Петербург, 2002. p. 368.
23. Крайг Г., Психология развития. Санкт Петербург, 2000. p. 960.
24. Навайтис Г., Муж, жена и психолог. Москва , 1995. p. 76.
25. Наричин Н., Азбука психологической безопасности. Москва , 2006. p. 286.
26. Эйдмилер Э. Г., Семейная психотерапия. Санкт Петербург, 1990. p. 162.
27. Энциклопедия социальной работы. Москва , 1994. p. 348.
28. <http://www.bernardinai.lt/> Bieliauskaitė R., Išsiskyrusiųjų šeimų vaikai – tarp traumos ir vilties. 2004

Gerbiamas respondente,

Šį tyrimą atlieka Vilniaus universiteto socialinio darbo magistrantūros studijų II kurso studentė Inesa Žukovskaja. Tyrimo tikslas iširti Lietuvos visuomenės nuostatą skyrybų klausimu. Jūsų nuoširdūs atsakymai į žemiau pateiktus klausimus yra labai svarbūs. Jums labiausiai priimtina atsakymo variantą pažymėkite arba įrašykite į tam skirtą vietą. Šios anketos statistiniai duomenys bus panaudoti magistro darbe. Anketa yra anoniminė.

Iš anksto dėkoju Jums už pagalbą.

1. Kaip Jūs susidūrėte su skyrybomis:

(galite apibraukti kelis tinkamus variantus)

- a) Esu išsiskyres/ išsiskyrusi;
- b) Mano tėvai išsiskyre;
- c) Išsiskyrusių yra tarp giminių, artimų draugų;
- d) Neteko susidurti.

2. Kaip Jūs vertinate skyrybas:

- a) Labai neigiamai;
- b) Neigiamai;
- c) Nei neigiamai, nei teigiamai;
- d) Teigiamai;
- e) Labai teigiamai.

3. Jūsų manymu, skyrybos tai:

- a) Besąlygiškas blogis;
- b) Išsivadavimas nuo blogio.

4. Su kokiomis sąvokomis iš žemiau pateiktų Jums asocijuojasi žodis skyrybos:

(apibraukite tinkamus variantus)

skausmas	džiaugsmas	kančia	taika	pyktis	netektis
palengvėjimas	sugriuovę namai		laimė	palikti vaikai	
neatsakingi tėvai	drąsa	šeimyninių vertybių stoka			vienatvė

5. Ką buvusiems sutuoktiniams suteikia skyrybos:

- a) trokštamą palengvėjimą;
- b) laisvę nuo apribojimų, pareigų;
- c) laisvę nuo sielvarto, kančių;
- d) gyvenimą pilną bauginančios vienatvės;
- e) gyvenimą pilną nežinios kaip susitvarkyti.

6. Jei kas nors iš jūsų artimųjų ar draugų nuspręstų skirtis jūs:

- a) Palaikytumėte juos;
- b) Pritartumėte jų sprendimui;
- c) Nesuprastumėte;
- d) Pasmerktumėte.

7. Jūsų manymu, ar įmanomos sėkmingos skyrybos:

- a) Taip, įmanomos;
- b) Ne, neįmanomos.

8. Kokie santykiai įmanomi tarp buvusių sutuoktinių:

- a) Jie gali būti draugais;
- b) Jie gali būti tik priešais;
- c) Jie gali sėkmingai bendrauti reikalui esant.

9. Jūsų manymu, dėl skyrybų dažniausiai kaltas yra:

- a) Vyras;
- b) Moteris;
- c) Abudu;
- d) Nė vienas;
- e) Priklauso nuo konkrečios situacijos.

10. Įvertinkite savo požiūrį į išsiskyrusią moterį:

	Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Išsiskyrusi moteris turi galimybę susikurti naują gyvenimą					
Išsiskyrusi moteris yra žlugusi visuomenės akyse					
Ji nelaiminga moteris					
Išsiskyrusi moteris drąši, savarankiška moteris					
Išsiskyrusi moteris buvo bloga žmona					
Išsiskyrusi moteris iki skyrybų turėjo savo asmenines pajamas					
Išsiskyrusi moteris mažiau rūpinasi vaikais negu santuokoje gyvenanti moteris					
Išsiskyrusią moterį sunkiau priima pilnos šeimos					
Išsiskyrusi moteris turi daugiau sveikatos sutrikimų					
Išsiskyrusi moteris pasirinko skyrybas vietoj gyvenimo yrančioje šeimoje					
Išsiskyrusi moteris praranda aplinkinių palaikymą					
Išsiskyrusi moteris atsiduria ekonomiškai skurdesnėje padėtyje					
Išsiskyrusi moteris atgauna ramybę					

11. Įvertinkite savo požiūrį į išsiskyrusį vyrą:

	Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Išsiskyręs vyras niekam tikęs vyras					
Išsiskyręs vyras geidžiamas jaunikis					
Išsiskyręs vyras buvo neatsakingas tėvas					
Išsiskyrusį vyrą lengvai priima pilnos šeimos					
Išsiskyręs vyras mažai rūpinosi savo šeima					
Išsiskyrusiam vyrui sunku savarankiškai tvarkytis buityje					
Išsiskyręs vyras nežino ko nori gyvenime					
Išsiskyręs vyras buvo nesubrendęs šeimai					
Išsiskyrusiam vyrui tiesiog nepasisekė su žmona					
Išsiskyręs vyras lengviau nei moteris susitvarko su skyrybų pasekmėmis					

12. Įvertinkite savo požiūrį į išsiskyrusias šeimas:

	Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Išsiskyrusios šeimos ekonomiškai skurdžiau gyvena					
Išsiskyrusios šeimos lygiavertės pilnoms šeimoms					
Išsiskyrusios šeimos turi daugiau sveikatos problemų					
Išsiskyrusios šeimos gali nugalėti sunkumus ir sėkmingai vystytis ateityje					
Išsiskyrusios šeimos visuomenėje vertinamos neigiamai (stigmatizuojamos)					
Išsiskyrusios šeimos turi daugiau problemų su teisėsauga					

13. Ką, Jūsų manymu, praranda besiskiriantys asmenys:

(nurodykite 5 svarbiausius variantus)

- a) tapatybę;
- b) savo vaidmenį;
- c) padėtį;
- d) įvaizdį;
- e) sutuoktinį;
- f) siekius (bendrus);
- g) vaikus;
- h) sutuoktinio giminės ir šeimą;
- i) bendrus draugus;
- j) darbą (kartais reikia jį keisti ar ieškoti naujo);
- k) pinigus;
- l) sava aplinką (nauja gyvenimo vieta);
- m) bažnyčią (nustoja lankytis, nebetiki Dievu).

14. Išskirkite besiskiriančių asmenų laimėjimus (nurodykite 5 svarbiausius variantus):

- a) įvaizdis;
- b) vardas;
- c) *savo* atlyginimas;
- d) *asmeninis* požiūris;
- e) nepriklausomybė;
- f) proto ir širdies ramybė;
- g) nauja pradžia;
- h) nauji draugai;
- i) nuoširdumo valandos su vaikais;
- j) savo paties patrauklumo įvertinimas;
- k) saugumas;
- l) nauji iššūkiai.

15. Kaip žemiau pateikti veiksniai, jūsų manymu, įtakoja skyrybų suvokimą:

	Labai įtakoja	Įtakoja	Neturiu nuomonės	Neįtakoja	Visai neįtakoja
Technologiniai (technikos ir mokslo pažanga)					
Kultūriniai pokyčiai (visuomenės normų ir vertybių virsmas)					
Institucinės kontrolės praradimas (dabar civilinė teisė leidžia nebesirūpinti savo sutuoktiniu iki mirties)					
Savęs realizavimo ir pripažinimo poreikių svarbos didėjimas					
Didėjanti individualizacija (individo laisvių ir teisių, lūkesčių augimas)					
Bet kokių įtakos formų atmetimas (pvz. tėvų)					
Moterų ekonominė nepriklausomybė nuo vyrų					
Šeimos funkcijų pasikeitimas					
Susilpnėjusi moralė					
Skyrybų modelio priėmimas (kuo daugiau išsiskyrusių porų pažįstama, tuo normaliesniu reiškiniu laikomos skyrybas)					
Įstatymų liberalumas skyrybų požiūriu					
Įgūdžių įveikti konfliktus stoka					
Migracija					
Urbanizacija					

16. Jūsų šeiminei padėtis:

- a) ištekėjusi / vedęs;
- b) išsiskyrusi / išsiskyęs;
- c) netekėjusi / nevedęs;
- d) našlė / našlys.

17. Jūsų lytis:

- a) Vyras;
- b) Moteris.

18. Jūsų amžius:

- a) Iki 21 metų;
- b) 22 – 30;
- c) 31 – 40;
- d) 41 – 50;
- e) daugiau nei 51.

19. Jūs gyvenate:

- a) Mieste;
- b) Kaime.

20. Ar turite vaikų?

- a) Ne;
- b) Taip.

21. Jūsų išsilavinimas:

- a) Vidurinis
- b) Aukštesnysis/profesinis/technikumas
- c) Aukštasis
- d) Kita (parašykite)

22. Jūsų mėnesinės pajamos litais :

- a) Esu išlaikomas/ išlaikoma;
- b) 0-500;
- c) 500-800;
- d) 800-1200;
- e) 1200-2000;
- f) 2000 ir daugiau.

Dėkoju už suteiktą pagalbą.